

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN

OPLEIDING VERGELIJKENDE EN

INTERNATIONALE POLITIEK

Het beleid van de EU tegenover islamitische actoren

Case studie Somalië

Promotor : Prof. Dr. S. KEUKELEIRE

Verslaggever : PROF. Dr. H. BRUYNINCKX

MASTERPROEF

aangeboden tot het
verkrijgen van de
graad van Master in
de Vergelijkende en
Internationale Politiek
door

Anand Moons

academiejaar 2008-2009

Inhoud

Inhoud	I
Lijst van afkortingen	III
Voorwoord	IV
1 Inleiding.....	1
1.1 Probleemstelling	3
1.2 Opzet	4
1.3 Methodologie.....	5
2 Analytisch kader en concepten.....	8
2.1 Realisme	8
2.2 Niet-Staatsactoren in Internationale Relaties en Internationaal Recht.....	12
2.3 Buitenlands beleid EU.....	26
3 Niet-staatsactoren in Somalië.....	33
3.1 Religieuze groepen in Somalië	35
3.2 Clans in Somalië	37
4 Union of Islamic Courts (UIC)	41
4.1 Ontstaan en draagvlak	41
4.2 Maatschappelijke functie.....	49
4.3 Perceptie door andere actoren.....	49
5 Casus Somalië	54
5.1 Beleid Europese Commissie	54
5.1.1 EU strategie voor Somalië	54
5.1.2 Beleid EC in praktijk	58
5.2 Het beleid van het Verenigd Koninkrijk	61
5.3 Het beleid van Zweden.....	65
5.4 Het beleid van Italië	68
Algemeen Besluit	70
Lijst van referenties	74

Bijlagen.....83

Lijst van afkortingen

AIAI: Al- Itihaad- al-Islaami
ARCPT: Alliance for Restoration of Peace and Counter-Terrorism
ARS: Alliance for the Re-liberation of Somalia
CSO : civil society organisation
DFID : Department for International Development
DG: Directoraat-Generaal
DG DEV : Directorate-General Development
EC: Europese Commissie
EG: Europese Gemeenschap
EP: Europees Parlement
EU: Europese Unie
EVDB: Europees Veiligheids – en Defensiebeleid
GBVB: Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid
HV: Hoge Vertegenwoordiger
ICG: International Crisis Group
IGAD: InterGovernmental Authority on Development
IGO: Intergouvernementele organisatie
IHR: Internationaal Humanitair Recht
IR : Internationale Relaties
JSP: Joint Strategy Paper
MNC: Multinational Corporation
MP: Member of Parliament
NGO: Niet-gouvernementele organisatie
NSA: Niet-Staatsactor(en)
PV: Permanente Vertegenwoordiging
SU: Sovjet Unie
SISAS: Strategy for the Implementation of Special Aid to Somalia
SNM: Somali National Movement
TFG: Transitional Federal Government
UIC: Union of Islamic Courts
UNDP: United Nations Development Programme
VN: Verenigde Naties
VS: Verenigde Staten

Voorwoord

Ik wil mijn promotor Prof. Stephan Keukeleire bedanken om dit interessante en ook uitdagende onderwerp te bieden. Hij heeft mij gedurende het proces steeds op constructieve wijze geholpen wanneer dit nodig was. Ook Björn Koopmans wil ik bedanken voor zijn begeleiding. Prof. Bruyninckx wil ik bedanken om zijn kritische blik op dit onderzoek te werpen. Verder wil ik iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan dit onderzoek. De ambtenaren van de Europese Commissie en de diplomaten van Italië, Zweden en het Verenigd Koninkrijk in Londen, Stockholm, Brussel en Nairobi. Eveneens de vrienden die steeds bemoedigende woorden voor mij hadden wanneer het wat minder ging. Tot slot wil ik ook mijn ouders bedanken die mij steeds de kansen hebben geboden om mij te laten studeren en wiens onvoorwaardelijke steun gold.

1 Inleiding

Somalië ligt in de Hoorn van Afrika grenzend aan de Golf van Aden en de Indische Oceaan. De populatie telt ongeveer 8.7 miljoen (Wereldbank 2006) personen die eenzelfde taal delen, namelijk Somali en ook eenzelfde religie: Islam. En deze overstijgt clan verscheidenheid. Bovendien delen ze dezelfde etnische origine: de Somali stam die dan nog eens wordt ingedeeld in diverse clans en subclans (Farah, Hussein & Lind, 2002, p. 321). Dit land wordt ook beschouwd als de meest homogene staat in Afrika omwille van haar gedeelde etniciteit, cultuur, taal en religie. En toch is deze staat geïmplodeerd na de val van het Barré regime in 1991. De wereld kent dit land als het schoolvoorbeeld van een ‘gefaalde staat’. Het is reeds 17 jaar gaande en daarmee het langst aanslepende geval sinds het post koloniaal tijdperk (Menkhaus, 2007, p. 195). Dit is zowel te wijten aan interne factoren als externe krachten denken analisten (ibid). De toestand in Somalië kreeg lange tijd weinig aandacht in de wereld. De verovering van Mogadishu door de Union of Islamic Courts (UIC) in de zomer van 2006 en de militaire aanval van Ethiopië als antwoord hierop in december van datzelfde jaar trokken de aandacht van de media. De UIC kon voor een korte periode de rust en orde herstellen. Maar ze zou een half jaar later verdreven worden en de onrust weerkeerde. In januari 2009 werd Sheikh Sharif Ahmed verkozen tot de nieuwe president van Somalië. Hij komt uit de Alliance for the Re-liberation of Somalia (ARS). Deze islamitische oppositiegroep werd in september 2007 opgericht nadat de UIC werd weggedreven. Ahmed wordt door de media omschreven als een gematigd moslim en buitenlandse regeringen meenden hier een betrouwbare gesprekspartner gevonden te hebben. Ondanks zijn verkiezing laaide het geweld weer op. Het is deze rivaliteit tussen clans en subclans die als belangrijkste oorzaak van de chaos geldt. Clan militias, hergroeperende islamitische militias, militias van warlords en gewapende criminele bendes treden op in dit gewelddadige toneel.

Daarnaast zijn er ook nog religieuze groepen die allerlei taken op zich nemen. De staat ontbreekt dus en we merken dat niet-

staatsactoren (NSA's) de rol van deze eerstgenoemde invult. Het Realisme stelt echter dat enkel staten een relevante rol spelen in het internationaal systeem. Maar in deze case studie zullen we aantonen dat ook NSA's niet genegeerd kunnen worden in de studie van internationale relaties. Het zijn de clans en de UIC waarop we onze studie concentreren. De UIC controleerde zuid-centraal Somalië toen zij van juni tot december 2006 domineerde. Het is door hun bijzondere verschijning dat we in deze beweging geïnteresseerd zijn. We willen het beleid van de EU tegenover deze NSA onderzoeken. Ook het beleid tegenover de clans staat centraal in deze studie.

Nadat het opzet en de methodologie van deze meesterproef uiteen werden gezet volgt het tweede hoofdstuk. Hier gaan we in de literatuur over Internationale Relaties op zoek naar concepten voor niet-staatsactoren die we vervolgens in onze analyse zullen toetsen. In het derde hoofdstuk toetsen we die concepten van die NSA's in Somalië, met een bijzondere aandacht voor religieus geïnspireerde groepen en clans. Dan volgt er een volledig hoofdstuk over de UIC omwille van hun bijzondere maar korte verschijning. In het vijfde en laatste hoofdstuk zullen we het beleid van de Europese actoren bestuderen ten aanzien van de clans en de UIC. Dit zijn Italië, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en tot slot de Europese Commissie (EC). Zowel Italië als het Verenigd Koninkrijk zijn oud-kolonialisten. De Britten zijn er actief sinds 1887 en de Italianen sinds 1889. Op 1 juli 1960 werd Somalië een onafhankelijk land. Zweden biedt sedert de jaren 80 hulp. Het kent een grote Somalische diaspora en deze zetten druk op het buitenlands beleid dat zij voeren. De Commissie is betrokken bij alle aspecten van het vredesproces sinds 1993 (bron: EC). Ze steunde in 2002 de Somali National Reconciliation Conference. Op het einde van dit vredesproces werd het federale charter aanvaard dat voorzag in een parlement waarin de clans vertegenwoordigd zijn. We hebben deze EU actoren gekozen voor deze studie omdat zij sterk betrokken zijn gedurende een lange periode. Ze zetten diplomaten en financiële middelen in om de toestand te verbeteren. Naast deze Europese actoren zijn ook internationale actoren zoals de Intergovernmental Authority on Development (bron: IGAD communiqué 20 mei 2009), de Verenigde Naties (VN) en de Afrikaanse Unie (AU) diplomatiek actief.

1.1 Probleemstelling

Bij gebrek aan een krachtige centrale overheid worden de straten en woonwijken gekenmerkt door het geweld van clanmilities die elkaar bestrijden om controle over territoria en economische middelen (zoals bv. havens of belangrijke wegen). Dit politieke vacuüm zorgt ervoor dat clans en subclans tegen elkaar strijden omdat er geen overheid is die hen kan stoppen. Er is ook een enorme toename geweest aan islamitische bewegingen sinds de implosie. Sommige daarvan waren geïnspireerd of gesponsord door buitenlandse belangen. Zij trachtten bijvoorbeeld onderwijs aan te bieden volgens de islamitische leer. Het zijn deze clans en religieus geïnspireerde bewegingen die Somalië gingen domineren bij gebrek aan een krachtige centrale overheid. De positie van deze niet-staatsactoren werd sterker. De clans zorgden ervoor dat hun leden konden overleven in deze Hobbesiaanse omgeving. Als gevolg van deze wetteloosheid en aanhoudend geweld ontstonden er op lokaal niveau ook islamitische rechtbanken. De eerste islamitische rechtbanken verschenen in Somalië begin jaren 90 kort na de val van het Barre regime. Het waren in essentie lokale initiatieven om zo een zekere mate van wettelijkheid en orde te voorzien in een situatie van anarchie. Ze kwamen er op vraag van de lokale populatie en zakenmannen die een einde aan de situatie wilden maken. Hun populariteit bij de lokale bevolking nam toe omdat er voor het eerst in jaren meer orde en veiligheid bestond in hun omgeving. Deze rechtbanken waren heterogeen omdat ze verscheidene religieuze tradities en politieke perspectieven omvatten. Eenvoud was de sleutel tot hun populaire verschijning. Bovendien bestond er een relatieve discipline onder hun strijders waardoor zij de voorkeur genoten op andere milities. De acties van de rechtbanken werden niet gecoördineerd. Toen in 2004 de Transitional Federal Government (TFG) werd opgericht tijdens onderhandelingen in Kenia, werd er ook een nieuwe overkoepelende structuur voor de rechtbanken in Mogadishu geïnstalleerd: de 'Supreme Council of Sharia courts of Somalia'. Ofwel beter gekend onder de naam 'Union of Islamic Courts'. Eind 2005 telde Mogadishu 11 op clan gebaseerde rechtbanken waarvan sommige nauw verwant waren met het

radicalisme van Aweys terwijl andere een meer traditioneel karakter hadden. In juni 2006 omvatte zij zelfs meer dan 30 rechtbanken (Menkhaus, 2007, p. 373). De UIC veroverde Mogadishu en domineerde in zuid Somalië van juni tot december 2006.

Al deze ontwikkelingen werden gevolgd door een aantal Europese actoren. Namelijk Italië, Zweden, het Verenigd Koninkrijk en de Europese Commissie (EC). Zij waren al langer actief in dit land met als doel het stichten van vrede en de heropbouw van Somalië. Aangezien dit land niet over een krachtige centrale overheid beschikt dienen deze Europese actoren rekening te houden met NSA's. Ze behoren niet tot de actoren die men onder conventioneel buitenlands beleid plaatst. Zowel de clans als de UIC vormen op deze wijze een belangrijke uitzondering in het buitenlands beleid van de EU. We willen weten welk beleid deze lidstaten en de EC voeren tegenover dit nieuw soort actoren in Somalië. De periode voor deze studie vangt aan in juni 2006 toen de UIC een nieuwe macht vormde. En eindigt in november 2008 toen de Alliance for the Re-liberation of Somalia (ARS) in Djibouti gesprekken had met de TFG over een regeerakkoord. Deze ARS kan men beschouwen als de opvolger van de UIC.

De onderzoeksvragen luiden als volgt: Wat is het belang van clans in het buitenlands beleid van de EU ten aanzien van Somalië? En wat is het belang van de UIC in het buitenlands beleid van de EU ten aanzien van Somalië?

1.2 Opzet

In deze masterproef willen we een antwoord bieden op bovenstaande onderzoeksvragen. Deze studie vormt een aanzet tot de evaluatie van religieus geïnspireerde groepen en clans als vormen van NSA's. Er zijn wetenschappelijke artikels geschreven over Somalië en over de UIC in het bijzonder. Deze bieden ons een inzicht in deze samenleving en de plaats van de UIC hierin toen zij van juni 2006 tot december van datzelfde jaar Mogadishu en het zuiden van het land onder controle hadden. Dit onderzoek moet meer inzicht bieden in

het buitenlands van de EU. Meer specifiek het beleid van de Commissie en de bovengenoemde lidstaten. Zij hebben zich geëngageerd om in hun buitenlands beleid meer inspanningen te leveren ten aanzien van dit land. Studies over het beleid van deze groep of van deze individuele landen ontbreken. Daarom moet dit onderzoek het beleid van deze actoren onder de loep nemen. We willen dan specifiek kijken naar de positie die ze innemen ten aanzien van de clans en de toenmalige UIC toen deze NSA een machtsfactor werd. Bestaande informatie suggereert immers dat er gesprekken waren met de UIC. De meerwaarde van deze case studie is om hier meer inzicht te verwerven.

1.3 Methodologie

De studie concentreert zich op de positie van clans en religieus geïnspireerde groepen in het buitenlands beleid. Ten eerste is er de methode op basis van literatuur en officiële documenten, zoals strategiepapers, parlementaire stukken en perscommuniqués. Het bestuderen van parlementaire stukken vormde een probleem toen we dit voor Zweden en Italië wilden doen vanwege de ontbrekende talenkennis. Hierdoor missen we potentieel belangrijke gegevens. Eveneens het bestuderen van officiële rapporten kan meer inzicht bieden. Zo vindt men rapporten van DG Development (DG DEV), maar deze bieden niet zomaar een dieper inzicht in het beleid. In de literatuur vinden we weinig informatie en concepten over deze specifieke NSA's. Het raadplegen van een reeks (recente) boeken over internationale relaties toont reeds aan dat dit soort actoren ondervertegenwoordigd is binnen het vakgebied. Ngo's en multinationale bedrijven worden benoemd. Ook terroristische bewegingen en gewapende rebellengroepen worden steeds meer onder deze noemer geplaatst. Maar religieus geïnspireerde groepen (dus niet de Kerk) en clans ontbreken vaak in de literatuur. De meest recente en hoog aangeschreven boeken bespreken deze actoren zeer summier of helemaal niet. Deze studie wil hun relevantie en rol wel verduidelijken.

Ten tweede hebben we ook interviews gebruikt voor onze studie. Deze methode blijkt moeilijk hanteerbaar indien men in internationale relaties onderzoek doet. Het vereist veel tijd en geduld om je weg te vinden in dit netwerk met als doel de juiste personen te interviewen. Je weet ook niet zeker of je de juiste persoon interviewt. Je laat jezelf leiden door de titels die de ambtenaren op de ambassade of Permanente Vertegenwoordiging (PV) dragen. Soms verwijzen ze je ook door naar specifieke ambtsdragers en dien je te veronderstellen dat je bij de juiste persoon bent. Zo krijg je stapsgewijs toegang tot dit netwerk en ga je op zoek naar ambtenaren in Brussel, maar ook Londen, Stockholm en Nairobi. De ambtenaren van de Commissie (DG DEV) konden we persoonlijk in Brussel ontmoeten, maar we moesten hen ook telefonisch interviewen omdat de delegatie in Nairobi (Kenia) haar post heeft. Deze delegatie hebben we via DG DEV in Brussel kunnen bereiken dankzij de inspanning van een ambtenaar. Ondanks de (telefonische) contacten die we hebben gehad met de Britse diplomaten in Brussel, indirect in Londen en ook in Nairobi konden we geen interviews afnemen. Om de Italiaanse Speciale gezant Stefano Dejak te bereiken hebben we de PV in Brussel gemaïld en getelefoneerd. Eens we zijn gegevens hadden konden we hem telefonisch interviewen op de ambassade in Nairobi. Johan Ndisi, de Afrika deskundige van de Zweedse PV in Brussel, hebben we telefonisch geïnterviewd. Hij heeft ons een gesprek met de Zweedse Speciale gezant Marika Fahlen aanbevolen. Haar gegevens hebben we via de Zweedse ambassade in Brussel gekregen zodat we een telefonisch interview hebben kunnen afnemen. Zij heeft haar post op het Ministerie van Buitenlandse Zaken in Stockholm. Voor meer informatie over deze geïnterviewden verwijzen we naar de bijlage.

De weg die men aflegt om een interview te bekomen kan dus erg lang zijn en afspraken kunnen uitgesteld worden door onvoorziene omstandigheden. Deze obstakels dwingen je om op zeer korte tijd je vragen te stellen en in het minst gunstige geval is interviewen onmogelijk. Men komt zo in contact met mensen die zeer veel weten over Somalië waardoor je hen best laat vertellen en bijstuurt waar nodig. Met betrekking tot de inhoud van de gesprekken kunnen we ook stellen dat diplomatiek gevoelige informatie niet meegedeeld zal

worden als de geïnterviewde hier op staat. Het telefonisch interview beperkt uiteraard ook de non-verbale interactie. En bellen naar o.a. Kenia kent ook zijn kostenplaatje waardoor je een beperkte hoeveelheid tijd dient te respecteren als interviewer. Met de informatie die we uit de interviews en documenten halen blijft het nog steeds moeilijk om een totaalbeeld te krijgen van ieder land afzonderlijk. Hierdoor wordt het zeer moeilijk om een vergelijking te maken tussen het beleid dat deze landen afzonderlijk voeren.

2 Analytisch kader en concepten

Het analytisch kader dat we hanteren is dat van ‘niet-staatsactoren’ in Internationale Relaties (IR) en we bespreken ook zeer beknopt hun positie binnen Internationaal Recht. De rol van NSA’s is voor onze case studie relevant omdat het om een beleid gaat niet ten aanzien van een staat zoals in conventioneel buitenlands beleid, maar wel tegenover niet-staatsactoren. Het Realisme als stroming poneert immers dat enkel unitaire staten relevant zijn om gebeurtenissen in internationale politiek te verklaren. Daarom moeten we op zoek naar concepten voor dit nieuw soort actoren in de literatuur met oog op ons onderzoek. Zo zal duidelijk worden dat er binnen de literatuur een grote verscheidenheid aan definities en categorieën bestaat. Josselin en Wallace (2001) spreken van een divers universum NSA’s. Arts et al. (2001) komen dan ook tot de conclusie dat onderzoek naar NSA’s gekenmerkt wordt door empirische en conceptuele complexiteit.

2.1 Realisme

De aanslagen van 11 september illustreerden dat één van de machtigste staten in de wereld in haar zenuwcentrum getroffen kon worden door een niet-staatsactor. Dus het was aanvankelijk geen oorlog tussen soevereine staten. Hun vijand was een globaal netwerk van al-Qaeda figuren en hun doel was onconventioneel. Inderdaad, ze wilden geen territorium veroveren maar wel met geweld de westerse ideologische superioriteit uitdagen. Daaropvolgend werden staten geïdentificeerd waarin deze netwerken opereerden (Baylis, Smith & Owens, 2008, p. 103-104). Voor realisten als Kenneth Waltz betekende dit geen nieuw tijdperk in wereldpolitiek. De aanhangers van dit paradigma geloven niet dat het systeem veranderd is. Transnationale bedrijven, internationale organisaties en ideologisch gedreven terroristische netwerken verschijnen en verdwijnen terwijl de staat als enige permanent aanwezig is in de moderne globale politiek (ibid: p. 101). Staten zijn binnen deze theorie nog steeds de belangrijkste actoren in internationale politiek, terwijl we in onze studie willen aantonen dat ook NSA’s relevant

zijn. We zullen het Realisme hieronder kort schetsen zodat duidelijk wordt waarom zij de staat centraal plaatsen in IR.

Het Realisme is de dominante theorie in IR omdat deze de meest krachtige verklaring biedt voor oorlog en deze gebeurtenis komt regelmatig voor in het internationale systeem (ibid: p. 91). Met deze stelling verdedigen realisten hun traditie. Carr (1964) stelde dat IR om een strijd gaat tussen conflicterende belangen en wensen. Daarom gaat IR meer over conflict dan samenwerking (Jackson & Sorensen, 2003, p. 42). Het Realisme stelt dat er wetten zijn die geldig blijven doorheen tijd en ruimte (geopolitiek). Hoewel de politieke situatie anders is sinds het einde van de koude oorlog, blijven realisten geloven dat de wereld volgens hun logica werkt. Jackson en Sorensen (2003, p. 43) duiden op de 'cyclische visie' van de geschiedenis die realisten aanhangen. Er is dus continuïteit en herhaling in de gebeurtenissen, in tegenstelling tot de liberale visie die in kwalitatieve verbetering gelooft. Binnen deze stroming kunnen we een onderscheid maken tussen het klassieke en structurele realisme van Waltz (Baylis et al., 2008, p. 91). Ondanks verschillen tussen beide substromingen belet dit niet dat er een gemeenschappelijke set van veronderstellingen en ideeën aangeduid kan worden (ibid: p. 95). Deze gemeenschappelijke elementen zijn: 'self-help', 'statism' en 'survival'. Met 'statism' stelt men dat de staat de centrale actor is en deze wordt gekenmerkt door haar soevereiniteit. Zij moet voor haar eigen veiligheid zorgen om te overleven. Veiligheid geldt ook als een voorwaarde voor de ontwikkeling van een civil society (ibid: p. 100). Er gaan meer stemmen op die poneren dat er een nieuwe set actoren en krachten collectief het Westfaalse soevereine staatsstelsel uitdagen. Maar realisten zijn sceptisch tegenover deze claims en argumenteren dat dezelfde basispatronen die de internationale politiek gevormd hebben in het verleden, dit ook vandaag zullen doen.

Morgenthau zag de menselijke natuur als de basis van IR. Mensen zijn egoïstisch en op zoek naar macht, en dit zou dan gemakkelijk tot agressie leiden (Jackson et al., 2003, p. 42). Deze stroming leerde Amerikaanse leiders om zich op belangen te concentreren, om vrede te zoeken doorheen kracht en te erkennen dat grote machten met elkaar kunnen leven ondanks tegengestelde waarden en

overtuigingen (Baylis et al., 2008, p. 92). Onderhandelingen en diplomatie kunnen nooit voor vrede en het overleven van de staat zorgen (Jackson et al., 2003, p. 43) Het feit dat het Realisme als een soort handboek dient om de belangen van de staat te maximaliseren in een vijandige omgeving verklaart waarom ze de dominante traditie blijft in de studie van IR (Baylis et al., 2008, p. 92). De *raison d'état* en het stellen van *maximes* die voorschrijven hoe je buitenlands beleid moet voeren om zo de veiligheid van de staat te verzekeren vormen belangrijke elementen. Voor deze denkers is het overleven van de staat nooit gegarandeerd omdat het gebruik van kracht en geweld een legitiem instrument is van staatsmanschap (ibid). Daarom besteedt men ook aandacht aan macht, en dan vooral militaire macht. Universele morele principes mogen niet ingaan tegen de eigenbelangen van de leiders. Net om het overleven van de staat te verzekeren dienen leiders zich te distantieëren van deze traditionele moraliteit. Thucydides en Machiavelli schreven over de polis of stadsstaat als eenheid van analyse terwijl dit sinds de Vrede van Westfalen in 1648 de soevereine staat werd. Met 'statism' bedoelt men ook de idee dat de staat de legitieme vertegenwoordiger is van de collectieve wil van het volk (ibid: p. 93). Deze legitimiteit maakt het voor de staat mogelijk om binnen haar grenzen gezag uit te oefenen. Maar daarbuiten heerst een toestand van anarchie. Met dit laatste stellen realisten dat er in de internationale politiek geen overkoepelende centrale autoriteit bestaat boven de verzameling van soevereine staten. *Soevereiniteit* wordt door Baylis et al. (2008, p. 587) omschreven als: 'De conditie van de staat vrij van hogere juridische autoriteit. Het is gerelateerd maar wel verschillend van de overheid die vrij is van externe politieke beperkingen. Het is de rechtmatige toekenning van het exclusieve, ongekwalificeerde en hoogste regeerschapp binnen een gelimiteerd territorium. De staat heeft de hoogste autoriteit lokaal en onafhankelijkheid internationaal.' Dus met anarchie bedoelt men geen complete chaos en wetteloosheid, maar wel het ontbreken van een wereldoverheid (ibid). Hiermee maakt men tevens het onderscheid tussen lokale en internationale politiek. Binnenlandse politiek kent namelijk wel een hiërarchische structuur waarin politieke actoren hun plaats hebben. Het 'self-help' principe geldt des te meer in een anarchistisch systeem omdat een wereldoverheid ontbreekt. Dus iedere staat is

verantwoordelijk voor zijn eigen welzijn en overleven. Bijgevolg mogen staten deze laatste elementen ook niet toevertrouwen aan bijvoorbeeld een internationale institutie als de VN of een andere staat. De ‘balance of power’ is het mechanisme bij uitstek die de vrijheid garandeert. Dit machts-evenwicht moet voorkomen dat geen enkele staat of coalitie al de andere staten kan domineren (ibid: p. 94).

Dit alles betekent echter niet dat het realisme immuun is voor kritische bemerkingen. Het vreedzaam beëindigen van de koude oorlog was de gebeurtenis die de wetenschappelijke relevantie van het realisme in vraag deed stellen. Niet enkel kon zij deze wereldgebeurtenis niet voorspellen maar ook nieuwe ontwikkelingen zoals regionale integratie, humanitaire interventie, het verschijnen van een veiligheidsgemeenschap in West Europa en het toenemend aantal burgeroorlogen in het zuiden gingen aan hun lens voorbij (ibid). Voorstanders van globalisering poneerden dat de positie van de staat ten koste ging van NSA's, zoals transnationale bedrijven en krachtige regionale instituties. Ook het niet kunnen voorspellen en verklaren van een toenemend aantal etnische en nationalistische oorlogen in het zuiden wordt als een belangrijke kritiek naar voren geschoven. Maar structurele realisten stellen dat indien de soevereine autoriteit van een staat afbreekt, zoals in Somalië, interne oorlogen om dezelfde redenen plaatsvinden als oorlogen tussen staten (ibid: p. 94). De dichotomie tussen de lokale orde en internationale wanorde verdwijnt wanneer de staat haar legitieme autoriteit om te heersen verliest. De anarchie die er dan op volgt is analoog aan diegene tussen staten. Realisten stellen dat verschillende groepen binnen de staat voor macht zullen strijden om zo aan hun veiligheidsgevoel te voldoen. Deze spiraal van wantrouwen en onzekerheid leidt tot een intense competitie om veiligheid en ook vaak tot een militair conflict tussen onafhankelijke groepen. In plaats van de oorzaken ervan te analyseren heeft men oplossingen voorgeschreven. ‘Power sharing agreements’ en de creatie van multi-etnische staten horen hier niet toe daar zij voor afscheiding pleiten. Anarchie kan opgelost worden door het installeren van een centrale overheid. Multi-etnische staten hebben geen hoog slaagpercentage, want homogene staten zijn stabiel en ook minder afhankelijk van externe militaire bezetting

(ibid). Ook Ken Booth (1991, p. 313-326) heeft kritiek op deze ‘intellectuele hegemonie van het realisme’. Hij stelt dat het realistische spel van machtspolitiek en militaire strategie nu achterhaald is omdat veiligheid nu een lokaal probleem is binnen gedesorganiseerde en soms gefaalde staten. Veiligheid is nu meer dan ooit zowel globaal als lokaal.

2.2 Niet-Staatsactoren in Internationale Relaties en Internationaal Recht

Een bondige weergave van het Realisme leerde ons dat binnen deze stroming de staat de belangrijkste actor is binnen IR. Het bestaan van NSA's ontkennen zij niet, maar ze worden als niet-permanente actoren beschouwd. Daardoor worden ze in hun visie minder relevant voor de studie van de wereldpolitiek. Zo worden de clans wel benoemd als men vertelt over Somalië, maar hen een rol toekennen in het systeem gebeurt niet. In dit deel willen we nagaan in welke mate clans en religieuze bewegingen geconceptualiseerd worden in de literatuur van IR. Deze concepten kunnen we dan toetsen in onze analyse als het over Somalië gaat.

In *The logic of clan politics – Evidence from the Central Asian Trajectories* wil Collins (2004) het belang van clans aanduiden in transitierégimes na de val van de Sovjet Unie (SU). Het belang van clans ziet men ook in Afghanistan verschijnen en daarom is het zo belangrijk om deze clans en clanpolitiek te begrijpen, stelt Collins. Zij omschrijft dat clanpolitiek een *informele sociale organisatie* is die enkele decennia genegeerd werd. Douglass North argumenteert dat informele instituties en organisaties een centrale rol spelen in de politieke en economische sfeer (Collins, 2004, p. 225). Premoderne en informele collectieve organisaties, zoals clans, hebben bewezen dat zij zeer persistent zijn (ibid). Dus het zijn organisaties die vrijwel even permanent zijn als de staat. Collins poneert dat clans zelfs in sterke staten stand houden. Clans maken ook informele pacts om voor stabiliteit te zorgen indien er een externe dreiging is. Verder stelt zij dat formele régimes de informele clan politiek opnemen in hun régime en instituties (ibid: p. 226). De clan conceptualiseert zij

als: *'an informal organization comprising a network of individuals linked by kin-based bonds'*. Deze banden kunnen ook aangetrouwd zijn. Verder: *'Affective ties of kinship are its essence, constituting the identity and bonds of its organization'* (ibid: p. 231). Zo komen we dus tot een eenvoudig concept van de clan als niet-staatsactor.

Matthew Wahler (2007) beschrijft in *Non-State Actors and Assymetric Warfare: A New Paradigm for International Relations* de wijziging van het internationaal systeem en het toenemend belang van NSA's daarin na het einde van de Koude Oorlog en door de globalisering. Vervolgens stelt hij dat de dreiging die uitgaat van NSA's toegenomen is sinds de val van de SU. Tot slot poneert hij dat gefaalde staten deel zijn van het nieuwe internationale systeem en belangrijk zijn voor de opkomst van NSA's. Hij stelt dat de staat niet het exclusieve monopolie bezit bij de vorming van het speelveld en dat de NSA in ware competitie treedt met die staat (Wahlert, 2007, p. 2,40). De centralisatie van macht inherent aan Westfalen is niet langer een garantie. De NSA stelt haar eigen agenda voorop met assistentie van nieuw politiek kapitaal (ibid: p. 42). Niet-staatsactoren nemen ruimte in waar de staat ontbreekt. De aard van de NSA kan vlotte, vloeibare en dynamische bewegingen toelaten om zo aan belang te winnen in het internationale systeem (ibid). Wahlert besteedt ook aandacht aan het falen van de staat sinds het einde van de SU waarvan hij stelt dat deze gebeurtenis tot meer gefaalde staten heeft geleid. Dit falen leidt tot een intrastatelijk en interstatelijk machtsvacuüm van macht en soevereiniteit (ibid). Een NSA kan dan leemte opvullen. Ten gevolge hiervan is soevereiniteit, waar die eerder enkel voor staten voorbehouden was, nu ook mogelijk voor een NSA zoals de UIC of de clan binnen een bepaald gebied. Politieke entrepreneurs kwamen zo op om hier de voordelen te grijpen en hun plaats op te eisen in het internationaal systeem (ibid: p. 14). NSA's opereren al decennia, stelt Wahlert (ibid: p. 26). Maar in de meeste gevallen ging het om organisaties die enkel macht uitoefenden binnen specifieke gebieden van een staat of die complementair waren aan de staat en haar beleidspreferenties.

Transnationale mobilisatie wordt ook besproken. Zo kan de substaat actor aan internationale legitimiteit winnen terwijl deze op het niveau van de staat zeer zwak is (ibid: p. 34). De vraag om asymmetrische

strategieën (zoals de VS in Afghanistan) onthult dat de rol van de NSA in het internationaal systeem erkend wordt, stelt Wahlert (ibid: p. 34). Pure brutale machtspolitiek is in dit systeem niet voldoende. Machtige staten (zoals de VS) erkennen de aanwezigheid van de NSA's in het systeem om haar strategie te ontwikkelen en hierdoor definiëren ze het systeem ook op die wijze (ibid). Hij neemt hier als voorbeeld de VS die de asymmetrische aard van de Taliban en al-Qaeda in Afghanistan aanpakt door sterk te leunen op het gebruik van Special Forces in plaats van conventionele oorlogsvoering (ibid). De staat antwoordde op deze bedreiging die niet uit ging van een staat door een keuze tussen twee opties. De uitdagers van de legitimiteit van de staat werden ofwel gecoöpteerd ofwel verslagen (ibid: p. 44).

Met betrekking tot gefaalde staten gaat Wahlert op zoek naar een definitie voor dit fenomeen (ibid: p. 63). Onze gedachte is dat de staat een overheid bezit die de monopolie over macht in handen heeft binnen herkenbare grenzen. Gefaalde staten hebben dan een overheid die in de onmogelijkheid verkeert om de monopolie over macht te behouden. Niet-staatsactoren krijgen zo de kans om hun macht te tonen in competitie met de staat (ibid: p. 57). Verder stelt hij zich de vraag hoe we dergelijke staten kunnen meten (ibid: p. 61). Iedere regering heeft wel een sectie binnen haar grondgebied waar zij geen monopolie bezit, stelt Wahlert. Men moet alvast een onderscheid maken tussen falende staten en gefaalde staten. Een gefaalde staat wordt dan omschreven als het eindpunt van een staat waarvan de soevereiniteit en machtsmonopolie afbrokkelt. Sri Lanka strijdt met de Tamil Tijgers maar is nog geen gefaalde staat (ibid: p. 63). Een gefaalde staat kan haar taken niet vervullen op diverse niveaus wanneer er een interne oorlog woedt en de levensstandaard massaal achteruit gaat (ibid). Verder maakt men het onderscheid tussen twee contexten waarbinnen een staat faalt. Het kan ofwel institutioneel zijn ofwel functioneel (ibid: p. 64). In dat laatste geval kan de staat niet meer voldoen aan de verwachtingen van haar burgers. In zowel falende als gefaalde staten zullen NSA's de leemte van de staat opvullen om overheidsdiensten aan te bieden en putten zij macht en rijkdom uit die chaos (ibid: p. 66). Hij verwijst ook naar Woodward die stelt dat etnische, religieuze, taal en clanverschillen binnen de maatschappij sterk uitvergroot worden door het falen van enig

staatsbestuur en de economische functies (ibid: p. 72). Tot slot wijst Wahlert op de oplossing die Rotberg naar voren schuift. Namelijk de economische omstandigheden verbeteren, de rule of law terug invoeren, opnieuw politieke instituties opzetten en civil society een nieuwe kans geven (ibid).

In het boek *None-State Actors and Authority in the Global System* willen Higgot, Underhill en Bieler (2000) de veranderende rol van de staat analyseren. Door veranderingen die gerelateerd zijn aan het globaliseringproces is deze rol in toenemende mate onder druk komen staan, zowel empirisch als theoretisch. De relaties met NSA's staat centraal in dit boek. Zij leggen de nadruk op de mogelijkheid om de globale politiek en economie te structureren. Zij identificeren twee soorten NSA's. Namelijk ondernemingen in de private sector (multinationale en transnationale ondernemingen) en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) (Higgot et al., 2000, p. 1). Dus religieuze actoren en clans ontbreken in hun verhaal.

Thomas Risse-Kappen beschrijft in *Bringing Transnational Relations Back in: Non-State Actors, Domestic Structures and International Institutions* de interacties over staatsgrenzen heen waarin tenminste één actor geen agent is van de staat en die ook niet opereert in opdracht van een nationale regering of intergouvernementele organisatie (Risse-Kappe, 1997, p. 3). Maar ook hier worden enkel internationale ngo's, Multinational Corporations (MNC's) en transnationale netwerken besproken. Risse-Kappen poneert dat er geen logisch verband bestaat tussen het argument dat staten de dominante actoren blijven in internationale politiek en de conclusie dat 'societal actors' en transnationale relaties daarom irrelevant zijn (ibid: p. 15). In de conclusie van het boek verwijst hij naar 'liberaal transnationalisme'. In deze visie wordt iedere actor als relevant beschouwd indien het gevolgen kan teweegbrengen: MNC's, religieuze assemblees, etnische groepen, internationale kredietverleners, terroristische organisaties, drugsmokkelaars, staten en internationale organisaties (ibid: p. 277). In deze laatste visie worden dus religieuze actoren vernoemd maar deze passen in een transnationaal netwerk terwijl dit in Somalië complexer lijkt. Het is niet meteen vergelijkbaar met bv. de

Katholieke Kerk. Clans als actoren in internationale politiek worden niet besproken.

In *International Relations* schrijft Goldstein (1996 & 2005) eveneens over NSA's. Zijn definitie van NSA's is de volgende: 'Actors other than state governments that operate either below the level of the state (this is, within states) or across state borders' (Goldstein, 2005, p. 12). Hij spreekt over 'substaat' actoren (ibid: p. 14). Als voorbeeld noemt hij de Amerikaanse automobielenindustrie die belangen heeft in het Amerikaans economisch buitenlands beleid. Verder schrijft hij over transnationale actoren zoals MNC's en ngo's waar hij die laatste omschrijft als een type transnationale actor (ibid). Iedere ngo heeft zijn eigen politieke, humanitaire, economische of technologische bedoelingen (ibid). Tenslotte maken staten ook deel uit van IGO's zoals de NAVO.

Griffiths bespreekt zeer summier NSA's in het boek *Encyclopedia of International Relations and Global Politics* (2005). Wanneer hij over wapenhandel schrijft stelt hij dat niet-staatsentiteiten (zoals terreurgroepen) high-tech wapens kunnen bekomen. Hij verwijst hier naar Al-Qaeda als een NSA (Griffiths, 2005, p. 855). In *The Oxford Handbook of International Relations* schrijft men over NSA's in transnationale relaties (Reus-Smit & Snidal, 2008, p. 79). Zoals MNC's en 'transnational advocacy networks'. De erosie van staatssoevereiniteit en groei van transnationale krachten maakt dat theorieën die op staten gericht zijn minder aantrekkelijk zijn geworden, stellen zij (ibid: pp. 48-51). Religieuze niet-staatsactoren en clans komen echter niet aan bod. Baylis, Smith en Owens (2008) bieden weinig meerwaarde voor onze studie in hun boek *The Globalization of World Politics*. Onder NSA's verstaan zij voornamelijk transnationale actoren en internationale organisaties. Banken, bedrijven, studenten, milieuactivisten en vrouwenbewegingen hadden een secundaire status als NSA's (Baylis et al., 2008, p. 332). Globalisering daagde die tweedeling tussen staten en NSA's uit. Ten tweede stellen zij dat overheden aan soevereiniteit verliezen wanneer ze door criminelen, terroristen en guerrilla's bedreigd worden (ibid). En ten derde maakt de participatie van ngo's in globale netwerken dat overheden hun politieke onafhankelijkheid verloren hebben (ibid). In *Handbook of*

International Relations (2007) worden NSA's kort besproken door Carlsnaes, Risse en Simmons. Onder NSA's verstaan zij bankiers, reders, milieu ngo's, soldaten, vliegtuigmaatschappijen en internationale bedrijven (Carlsnaes et al., 2007, p. 84). Ze spreken ook over NSA's wanneer het om normverandering gaat. Maar hier gaat het dan om bedrijven en ngo's (ibid: p. 147). Risse beschrijft transnationale relaties en de impact van NSA's op wereldpolitiek. Maar ook hier staan MNC's en INGO's centraal (ibid: p. 255). Tot slot schrijven zij ook over de rivaliserende aanspraken op autoriteit die vanuit NSA's in het wereldsysteem verder komen. Dit zijn dan individuen, bedrijven, ngo's, private organisaties en zelfs markten (ibid: p. 169). Snow en Brown (2000) stellen in *International Relations: The changing contours of power* dat NSA's na de Koude Oorlog meer een rol claimen. Er zijn supranationale en subnationale actoren (Snow & Brown, 2000, p. 54). Lamborn en Lepgold (2002) duiden erop dat NSA's een centrale rol spelen in de wereldpolitiek. Staten en NSA's beïnvloeden elkaar maar hebben tegengestelde belangen (Lamborn & Lepgold, 2002, p. 128-129).

Bas Arts, Math Noortmann en Bob Reinalda (2001) bewandelen in hun boek *Non-State Actors in International Relations* dezelfde piste. De impact van ngo's op internationale en transnationale politiek wordt onderzocht. Verder in het boek worden nog andere NSA's onderzocht. Men spreekt van een proliferatie van dit soort actoren in het internationale systeem sinds drie decennia waardoor er meer nood is aan een brede theoretische analyse en empirische validatie (Arts et al., 2001, p. 1). Multinationale ondernemingen, ngo's, internationale criminele organisaties zoals de Russische maffia, bevrijdingsbewegingen en IGO's komen aan bod. Er zijn drie categorieën NSA's: niet-gouvernementele actoren voor publiek belang, op winst gerichte bedrijven en publieke intergouvernementele organisaties (ibid: p. 1). Ze duiden er meteen op dat ngo's niet de enige NSA's zijn. Het is namelijk moeilijk om de term ngo op een overkoepelende en positieve wijze te gebruiken zodat het zowel op algemeen belang als op winstgerichte ngo's toepasbaar is, zoals private ngo's, vrijheidsbewegingen, transnationale bedrijven en internationale criminele organisaties (ibid: p. 1). Om die reden willen ze een brede definitie hanteren van

NSA's. Zo willen zij alle actoren omvatten die niet gebaseerd zijn op de traditionele criteria van de staat. (ibid: 3). Op de vraag of NSA's relevant zijn antwoorden zij positief. Ze zijn van belang omdat ze informatie en expertise bezitten die belangrijk kan zijn voor natie-staten die problemen ervaren. Ten tweede beïnvloeden zij het politieke discours, de agendavorming, de creatie van wetten en besluitvorming. En ook hun publieke rol voor de implementatieprocedure is van belang. Ten slotte doen ze ertoe omdat ze deel zijn van politieke, beleids -en institutionele akkoorden in het internationale systeem (ibid: p. 3). Met betrekking tot buitenlands beleid stelt men dat NSA's genegeerd worden in de formulering en implementatie van dit beleid. Dit komt door de beschikbare analytische kaders die er op dit moment bestaan (ibid: p. 6). Dus het gaat hier niet om een buitenlands beleid van een staat ten aanzien van een niet-staatsactor zoals de UIC of de clans in Somalië. Men kijkt naar de wijze waarop bijvoorbeeld ngo's mede het buitenlands ontwikkelingsbeleid van een land ten aanzien van een ander land beïnvloeden.

Arts et al. (2001) stellen in hun conclusie dat onderzoek naar niet-staatsactoren gekenmerkt wordt door empirische en conceptuele complexiteit. Er is weinig eensgezindheid over een definitie van een NSA. Daarom stellen ze een onderzoeksagenda op (Arts et al., 2001, p. 300). Zij stellen een typologie voor waarin een onderscheid bestaat tussen institutioneel en strategisch belang. Met het eerste wordt verwezen naar NSA's die van belang zijn omdat ze deel zijn van institutionele akkoorden in internationale relaties. Strategisch belang betekent dat NSA's interveniëren in internationale politiek en wetscreatie en processen of uitkomsten beïnvloeden (ibid: p. 301). Maar deze typologie is vertekend aangezien ze enkel refereren naar NSA's die bewust een weg zoeken omdat ze de internationale politiek en de civil society willen beïnvloeden in overeenstemming met hun belangen en preferenties, zo stelt men zelf (ibid: p. 302). Verder wijst men op de empirische complexiteit. NSA's hebben één kenmerk gemeen: ze zijn geen staten. Maar zelfs deze definitie is voor kritiek vatbaar als men observeert dat staten alsmaar meer opereren via private actoren terwijl private actoren soms functies van de staat vervullen. Zo krijgen we met een verscheidenheid aan NSA's te maken, maar ook met een toenemend aantal internationale

settings waarin zij zich presenteren (ibid: p. 303). Daarom pleiten zij er ook voor om NSA's die geen ngo's zijn beter te bestuderen om globale processen te begrijpen. Hun categorisatie van NSA's bevat vier groepen: ngo's, IGO's, ondernemingen en gewapende groepen (ibid: p. 304). Tot slot geven ze drie aanbevelingen mee om meer kennis over dit soort actoren in internationale politiek te verwerven. Ten eerste mogen we ons niet vastpinnen op één empirische setting of beleidsdomein. Vervolgens kunnen we niet één prototype ontwikkelen. En ten derde kunnen we niet één enkele theoretische of methodologische benadering hanteren (ibid: p. 306).

Muhittin Ataman (2003) schrijft over de impact van NSA's op wereldpolitiek en de uitdagingen die ze stellen ten aanzien van de natie-staten. Net zoals de voorgaande auteurs beschrijft hij IGO's en ngo's (Ataman, 2003, p. 43). Hij beschrijft ook 'epistemic communities' en religieuze en humanitaire organisaties (ibid: pp. 54-55). Als religieuze organisatie bespreekt hij de Romaanse Katholieke Kerk. Nationale bevrijdingsbewegingen worden eveneens besproken (ibid: p. 51). Hier stelt Ataman dat individuen zich identificeren en binden met etnisch nationale groepen naast de natie-staat. Omwille van die factor zullen dit soort NSA's in belang toenemen in de wereld. Men dient hier wel voor ogen te houden dat men in dit geval spreekt over multi-etnische staten en niet een homogene etnische samenleving zoals Somalië. Hij stelt dat het toenemende belang van etnische groepen de relevantie van natie-staten in de wereldpolitiek doet afnemen (ibid: p. 51).

Men kan NSA's ook benaderen vanuit het perspectief van internationaal recht. Daarom zullen we deze invalshoek kort bespreken.

Cherif Bassiouni (2008) benadert NSA's in het artikel *The New Wars and the Crisis of Compliance With the Law of Armed Conflict by Non-State actors* vanuit een juridisch perspectief. Hierin beschrijft hij de relatie van NSA's ten aanzien van het Internationaal Humanitair Recht (IHR) in conflicten. Bassiouni poneert dat eerdere onderzoeksprojecten zelden het onderscheid maken tussen NSA's in een gewapend conflict en juridisch gekarakteriseerd worden als een

internationaal, niet-internationaal of puur intern gewapend conflict (Bassiouni, 2008, p. 713). Deze auteur stelt dat de term NSA toegepast wordt voor niet-gouvernementele groepen die direct of indirect zich engageren om niet-gouvernementele strijders te steunen in niet-internationale en puur interne conflicten (ibid). Deze groepen nemen (vijf) verschillende vormen aan (ibid: pp. 715-716). Regelmatig samengestelde groepen strijders met een militaire bevelstructuur en politieke structuur. Dan niet-regelmatig samengestelde groepen strijders met of zonder bevelstructuur en met of zonder politieke hiërarchische structuur. Verder zijn er spontaan samengebrachte groepen die vechten of die sporadisch daden van collectief geweld plegen met of zonder bevelstructuur en idem politiek leiderschap. Vervolgens zijn er huurlingen die als autonome groepen handelen of die deel uitmaken van andere groepen. En tot slot buitenlandse vrijwilligers die zich voor een langere periode engageren in een strijd of deze ondersteunen, ofwel als gescheiden eenheden ofwel als deel van ad hoc eenheden die op dat moment ontstaan.

Hij benoemt ook voorbeeldsituaties waarin NSA's over een deel van de staat haar territoriaal gebied heersen. En ze kunnen zelfs een deel van de publieke autoriteit of soevereiniteit uitoefenen binnen een gegeven deel van het nationaal territorium en haar inwoners (ibid: p. 736). In deze gevallen zal het internationaal recht deze groepen een vorm van erkenning geven. Dit betekent dan dat deze groepen geen exclusieve controle hebben over een gedefinieerde portie van een gegeven gebied omdat ze opereren vanuit een nauwe territoriale basis. Zo heeft een aantal conflicten aangetoond dat wanneer overheden enige erkenning verlenen, met oog op onderhandeling, het geweld afneemt (ibid: p. 788). Bassiouni bespreekt ook kort de financiering en bewapening van deze actoren. Hij stelt dat de militaire en burgerlijke structuur afhankelijk is van hun inkomsten en toegang tot bronnen (ibid: p. 776). Dit gaat dan om geld en wapens die zowel van buitenlandse als lokale bronnen komen. En controle over natuurlijke bronnen in de gebieden die zij onder controle hebben (ibid).

Math Noortmann (2001) schrijft in *Non-State Actors in International Relations* een hoofdstuk over NSA's in internationaal recht. Ook

binnen deze discipline staan de rechten en plichten van staten centraal sinds meer dan drie eeuwen (ibid: p. 59). Sinds de Westfaalse vredesverdragen van 1648 werden de staten de kern van het internationale juridische systeem (ibid). De positivistische en neo-positivistische scholen beschrijven de rol van NSA's niet en falen op deze wijze om de ontwikkeling en functie van het globale juridische samenlevingssysteem te beschrijven en te analyseren (Higgins, 1994; Malanczuk, 1997). Het Realisme als stroming binnenin IR is de tegenhanger ervan (ibid: p. 61). De impact van de activiteiten die NSA's op het globale niveau hebben is zodanig aan het groeien dat de exclusieve rol van staten in traditionele gebieden van internationaal recht, zoals wetscreatie en internationale arbitrage, bevraagd moet worden (ibid: p. 59). De eerste erkenning van het bestaan en de relevantie van NSA's vanuit internationaal juridisch perspectief kwam van het International Court of Justice (ICJ), stelt Noortmann. In 1948 sprak het ICJ over '*entiteiten die geen staten zijn*' (ibid: p. 59). Een juridische status voor internationale (gouvernementele) organisaties, transnationale of multinationale bedrijven, ngo's, politieke partijen, vrijheidsbewegingen of rebellengroepen wordt grotendeels genegeerd (ibid: p. 60). Het juridisch discours focust op vier specifieke vragen. Ten eerste het bestaan van internationale rechtspersoonlijkheid van NSA's. Dan de rol van NSA's in de creatie van internationale wetgeving. Ten derde de positie van NSA's in internationale arbitrageprocedures. En tot slot de institutionele akkoorden tussen IGO's en andere niet-staatsorganisaties met de nadruk op ngo's (ibid: p. 60). Men vindt in de literatuur dan zaken terug zoals de institutionele akkoorden tussen ngo's en IGO's, of de relatie tussen MNC's en staten met betrekking tot investeringen.

In de conclusie van dat hoofdstuk poneert Noortmann dat de erkenning van rechtspersoonlijkheid aan NSA's sterk gedetermineerd wordt door de noden van het systeem (ibid: p. 74). Staten lijken dit te aanvaarden als en ook in de mate dat het bijdraagt aan de effectiviteit van politieke en juridische relaties, het functioneren van een specifiek regime of de ontwikkeling van het globaal systeem als geheel (ibid: p. 74). Weenink (2001) stelt dat de rol van de overheid misschien wel veranderd is, maar dat betekent nog niet dat soevereiniteit ten einde is. Hoe staten hun soeverein recht uitoefenen

of hun mogelijkheid om dit uit te oefenen mag men niet verwarren met dit recht zelf (ibid: p. 90).

Evenzeer een interessant juridisch concept voor Somalië is het 'juridisch pluralisme'. Het bestudeert de functie van wetgeving in complexe samenlevingen. Men kan de internationale gemeenschap beschouwen als een manifestatie van dergelijke complexe samenleving waarin een verscheidenheid aan actoren claims communiceren die gebaseerd zijn op verschillende juridische systemen (ibid: p. 61). Dus bestaan er binnen het juridisch pluralisme verschillende rechtsregels die van toepassing zijn op identieke situaties omdat hun oorsprong in verschillende culturen ligt. Verder stelt Griffiths (1986, p. 1) dat er binnen één sociaal veld meerdere juridische ordes bestaan. Dit vinden we ook terug in Somalië. Naast de Xeer bestaat de Sharia wetgeving (Baxter, 2007, p. 6).

Men stelt dus dat NSA's baat hebben bij een graad van rechtspersoonlijkheid als deel van hun internationale capaciteit om zich te engageren in besluitvorming –en wetgevingsprocessen alsook bij de implementatie van internationale regels (Arts et al., p. 64). Het is van even groot belang om een catalogus van internationale rechten en plichten te ontwikkelen die kunnen toegeschreven worden aan entiteiten die geen staten zijn (ibid: p. 64). Met betrekking tot revolterende bewegingen maakt men binnenin internationaal recht onderscheid tussen rebellen die de nationale overheid willen veranderen en zij die hun land willen bevrijden van buitenlandse dominantie (ibid: p. 67). De juridische positie van laatstgenoemde werd geïnternationaliseerd doorheen het concept van zelfbeschikking. Men spreekt dan over het algemeen van nationale bevrijdingsbewegingen. Het gewapend verzet van rebellen valt echter binnen de lokale sfeer. Het wint pas aan internationaal juridisch belang indien men effectieve controle heeft over een territorium of bevolking (ibid: 67; Bassiouni, 2008, p. 736). Als niet staatspartij in een internationaal akkoord bekomen rebellenbewegingen internationale rechtspersoonlijkheid binnenin het kader van dat akkoord, onafgezien van de erkenning door andere staten.

In deze masterproef willen we de NSA's benaderen door de nadruk te leggen op het 'societal level', het niveau van de samenleving. Daar kijken we naar de actoren die op dit niveau actief zijn en welk belang zij hebben in het buitenlands beleid van de EU. Er dient hierbij een belangrijk conceptueel onderscheid gemaakt te worden tussen 'societal' en 'civil society'. Civil society gaat over een deel van de samenleving, de publieke activiteit in de samenleving die geen deel is van de overheid. Het is een westers concept waardoor het ook moeilijker toepasbaar is op een islamitische Afrikaanse staat. De Crisis Group (2004, p. 17) sluit in haar definitie religieuze elementen uit. Farah en Quinn (2008, p. 9) lijken bij hun conceptualisering aan te sluiten op de Crisis Group, maar vernoemen nog wel de religieuze leiders in hun definitie. In beide definities is er evenwel geen sprake van clans of islamisme als structurele macht. Om een beter begrip van beide concepten te bieden worden ze kort besproken. Hiertoe raadplegen we Ole Waever.

Waever (1993, p. 17) definieert het concept 'societal security' om dit te onderscheiden van 'state security'. Met dit laatste bedoelt hij de sectoren politiek, militair, economisch en milieu die Buzan voorstelt (ibid: p. 24). Een bedreiging van de samenleving kan de staat bedreigen. Waever poneert dat de samenleving zowel een alternatieve plek (civil society) als de ultieme bron van legitimiteit voor de staat is (1993, p. 19). Het gaat dan niet om de veiligheid van het individu. Er is geen focus op de individuele en globale veiligheid want deze mist de essentiële dynamieken van collectieve eenheden (staten, samenlevingen) (ibid: p. 20). Een samenleving verschilt ook van sociale groepen daarin. Een natie wordt omschreven als een speciale case van een samenleving. Ze is verbonden aan een grondgebied, er is continuïteit waardoor vroegere en toekomstige leden verbonden worden en men heeft het gevoel één van de eenheden te zijn waaruit de 'global society' bestaat, stelt Waever (ibid: p. 21). Vervolgens stelt hij dat noch een natie noch een samenleving inherent gelinkt is aan de staat. Dat er een samenleving is die we kunnen onderscheiden van andere sociale groepen en dat dit geen harmonie impliceert zodat interne conflicten mogelijk zijn (ibid). Etnisch-nationale gemeenschappen vormen niet de primaire basis ervan, maar het is duidelijk dat deze op zeer krachtige wijze

gebruikt kunnen worden indien men nationale identiteit hanteert. Mensen leven vervolgens met meerdere identiteiten die geen permanente hiërarchie onder elkaar kennen. Maar indien men naar oorlog neigt gebeurt dit wel. De enige rivaal voor nationalisme als sociale identiteit is religie daar zij alomvattend en robuust genoeg is om de overheid te steunen. Religie overstijgt etnische en taalkundige erfenissen, stelt Waever (ibid: p. 22-23). Dus de centrale eenheden voor analyse van societal security zijn politiek significante etnisch-nationale en religieuze identiteiten (ibid: p. 22). Een sociale identiteit kan zich onafhankelijk van de staat ontwikkelen en zelfs tegen het organiserend principe van de staat. Dus societal security gaat om de mogelijkheid om te blijven bestaan in haar essentiële aard. Het gaat om duurzaamheid, met enige evolutie, waar traditionele patronen van taal, cultuur, associatie en religie en nationale identiteit en gewoontes intact blijven (ibid: p. 23).

Een definitie voor de civil society vinden we in *Reshaping the role of civil society in Somalia* van Farah en Quinn (2008). Zij omschrijven de civil society als 'een arena van vrijwillige collectieve acties binnen geïnstitutionaliseerde vormen rond gedeelde belangen, bedoelingen en waarden die verschillend zijn van die van de staat, familie en markt' (2008, p. 9). De civil society bestaat uit moderne en traditionele karakteristieken, waarvan die laatste de socio-culturele hoeksteen vormt van het dagelijkse leven. De moderne civil society vindt men in de stad en bestaat uit organisaties, religieuze leiders en andere informele sociale en gemeenschapsgroepen. Lokale ngo's en beroepsorganisaties horen hier ook toe. Het gaat dus om bewegingen in de politieke en sociale sfeer die het clansysteem zouden moeten overstijgen. De traditionele civil society is een set van instituties die ontstaan zijn door gewoonte en die dienen ter bemiddeling door traditionele ouderen. Deze vindt men terug op het platteland en dienen tevens om micro-conflicten te beslechten. Naast ngo's en beroepsverenigingen benoemen zij religieuze leiders. Maar dus geen religieuze bewegingen als dusdanig. Clanoudsten worden hier ook genoemd als vertegenwoordigers van hun clan en bemiddelaars tijdens micro-conflicten (ibid).

Synthese literatuur

De literatuurstudie leerde ons dat er een grote verscheidenheid aan NSA's bestaat en dat er over een aantal van hen een consensus bestaat. Zo worden ngo's, igo's en multinationale bedrijven op dezelfde wijze geconceptualiseerd. Maar als het over terroristen, criminele organisaties, gewapende groepen en religieuze groepen gaat blijkt er meer onduidelijkheid. Criminele organisaties bijvoorbeeld, zijn obscure NSA's en lenen zich dan ook minder tot onderzoek. En dit vormt een probleem als men empirisch onderzoek doet naar NSA's. Auteurs lijken dus voorzichtig in het benoemen en definiëren van dit soort actoren. Een eenduidige definitie ontbreekt voor heel wat van deze actoren en hun reële invloed is vaak onbekend. Ondanks de conceptuele en empirische complexiteit kunnen we wel besluiten dat NSA's aan belang toenemen in de literatuur. Veel auteurs wijzen op een beweging weg van de staat en stellen dat staatsgerichte theorieën bevestigd moeten worden omdat hun autoriteit en soevereiniteit uitgedaagd worden. Wahlert (2007) toonde dit in zijn studie reeds aan en benadrukte het fenomeen van de gefaalde staten die het internationaal systeem wijzigt. Hierdoor kunnen deze actoren, omwille van het machtsvacuüm, aan invloed winnen in het internationaal systeem. Ze bieden overheidsdiensten aan en winnen bovendien aan macht en rijkdom. Collins (2004) wees ons erop dat we clans niet kunnen negeren in clansamenlevingen. Deze premoderne informele sociale organisatie neemt dan een aantal rollen van de staat op zich. Ze spelen een centrale rol in de politieke en economische sfeer en zijn zeer persistent. Bassiouni (2008) gaf een definitie van een niet-staatsactor en onderscheidde hierin 5 mogelijke vormen. Zijn definitie van de *'regelmatig samengestelde groepen strijders met een militaire bevelstructuur en politieke structuur'* zullen we in onze analyse toetsen aan de UIC. Tot slot maakte Waeber (1993) het conceptuele onderscheid tussen de samenleving en de civil society. Dit is van belang als we kijken naar de NSA's in Somalië omdat beide tot een verschillende sfeer behoren. We zullen de concepten van deze auteurs aan de realiteit toetsen in onze analyse.

2.3 Buitenlands beleid EU

In dit deel willen we tonen hoe het buitenlands beleid van de EU gevormd wordt. Hieruit zal blijken dat het theoretische onderscheid tussen de drie pijlers minder relevant is in de praktijk. Er is namelijk een wisselwerking tussen deze pijlers zodat men effectief tot actie kan overgaan. We duiden ook op enkele obstakels zodat duidelijk wordt waarom het buitenlands beleid regelmatig kritiek moet weerstaan.

Verscheidene auteurs wijzen erop dat in het buitenlands beleid geen onderscheid gemaakt wordt tussen de 1^e en 2^e pijler. Stetter (2007) stelt dat de formele pijlers eigenlijk samensmelten in de praktijk. De mate waarin deze lijken samen te smelten is afhankelijk van concrete politieke beslissingen en ook de mate waarin men gebruik maakt van dit potentieel dat door de verdragen geboden wordt (Stetter, 2007, p. 30). Hill en Smith (2005, p. 160) wijzen ons erop dat voor economische sancties beide pijlers nodig zijn. De instrumenten om het beleid te coördineren zijn: diplomatie, economische instrumenten en militaire middelen (ibid). Smith K. (2008) vertelt dat de Gemeenschappelijk buitenlands -en veiligheidsbeleid (GBVB) pijler voornamelijk om buitenlands beleid gaat, maar dat dit beleid niet enkel een product is van deze pijler. Zo heeft de Europese Gemeenschap (EG) de bevoegdheid over externe economische relaties en dus een machtig instrument in handen. De EU produceert haar buitenlands beleid in elk van deze 3 pijlers en ook er overheen. Beslissingen hebben betrekking tot beleidsinstrumenten van 1 of meerdere pijlers. Maar iedere pijler verschilt inzake besluitvorming. Binnen de EG pijler gebeurt dit voornamelijk op supranationale wijze waar zowel de Commissie, de Raad als het Parlement invloed hebben. Binnen het GBVB is er sprake van een intergouvernementeel kader waar staten beschikken over een veto (Smith, 2008, p. 3; Stetter, 2007, p. 23). De Commissie zou ook 'volledig geassocieerd' worden met het GBVB en het Maastricht verdrag gaf haar zelf initiatiefrecht. Maar in de praktijk heeft de EC een beperkte rol gespeeld vanwege de nationale gevoeligheden (Everts, 2002, p. 11). De idee bestond om de sterktes en bronnen van

de EC aan te wenden voor het buitenlands beleid (ibid: p. 17). Everts poneert dat het GBVB dus ook hybride is, maar dat het zwaartepunt wel bij de lidstaten ligt (ibid: p.18).

Zodus zijn de lidstaten nog autonoom inzake buitenlands beleid. Lidstaten willen hun buitenlandse belangen nog steeds onafhankelijk nastreven, of toch op zo'n wijze dat het EU beleid hen het minst schade toebrengt (ibid: p. 10; Smith, 2004, p. 6). Als we het Realisme als paradigma nemen dan is (militaire) macht nog steeds zeer belangrijk, en de EU heeft dit niet (Everts, 2002, p. 11). Een gebrek aan een Europese identiteit vormt volgens andere auteurs het primaire obstakel. Buitenlands beleid is de uitdrukking van de identiteit en belangen van een specifieke gemeenschap. En zolang deze ontbreekt, zal het nooit een effectief en legitiem buitenlands beleid kunnen formuleren en implementeren (ibid).

Het buitenlands beleid van de EU is inderdaad het resultaat van een complex proces. Hierin staan verschillende actoren centraal die elk verschillende bevoegdheden hebben naargelang het beleidsdomein (Smith, 2003). De Europese Raad, de Raad van Ministers, het Europees Parlement, de Europese Commissie (EC), de Hoge Vertegenwoordiger (HV) en de lidstaten zijn actoren binnen de drie pijlers van de Europese Unie. De EU Core Groups (ECG) vormen minder formele werkgroepen van lidstaten die zich richten op specifieke buitenlandse kwesties (Keukeleire, 2006). Smith (2003, p. 2) omschrijft vijf doelstellingen van het buitenlands beleid. Namelijk het aanmoedigen van regionale coöperatie en integratie, het promoten van mensenrechten, democratie en good governance, de preventie van gewelddadige conflicten en tot slot de strijd tegen internationale misdaad. Om een beter inzicht te krijgen in dit beleid moet men dus iedere pijler bestuderen. Daarnaast zijn er nog steeds de lidstaten met hun eigen buitenlands beleid. Zij handelen autonoom in internationale zaken (Smith, 2008, p. 3). Het buitenlands beleid van de EU in haar geheel wordt daarom omschreven als 'multipillar' en 'multilevel'. Dit betekent dat er over de drie pijlers heen gewerkt wordt en dat er ook interactie plaats vindt tussen deze pijlers. Dit gebeurt ook in interactie met het buitenlands beleid van de lidstaten (Keukeleire & MacNaughtan, 2008, pp. 29-32). Keukeleire en

MacNaughtan (2008, p. 31) omschrijven het EU buitenlands beleid als een complex multilevel buitenlands beleid waarin actoren met elkaar verbonden zijn door formele en informele relaties. Hill en Smith (2005, p. 6) beschrijven de posities, beslissingen en acties van de EU in de wereld als het resultaat van complexe interacties in een multilevel systeem. Hierin worden de lidstaten individueel en collectief betrokken naast de gemeenschappelijke instituties. Zij beschrijven eveneens dat er ook activiteiten plaatsvinden die de Europese pijlers doorkruisen of zelfs helemaal buiten die pijlers plaatsvinden. De pijlers zoals die op heden bestaan zijn geen accurate vertegenwoordiging van wat men als een 'Europees buitenlands beleid systeem' kan benoemen omdat het beleid van de lidstaten erin ontbreekt, stellen Hill en Smith (2005, p. 6). Nuttal (in Hill & Smith, 2005, p. 106) verwijst hier naar 'verticale consistentie' tussen het EU beleid en dat van de lidstaten. Daar stelt zich de vraag in welke mate lidstaten willen inbinden aan de uitkomsten van het GBVB en uitkomsten van Europese externe relaties, waardoor de EU haar positie zou versterken in de internationale diplomatie.

De drie pijlers worden gecoördineerd en gemanaged door de Raad (Smith, 2002, p. 106). Zodoende wordt de realisatie van doelstellingen en implementatie ervan in het buitenlands beleid door verschillende actoren uitgevoerd die over verschillende instrumenten, macht en verantwoordelijkheden beschikken. De processen en interacties tussen deze actoren, en de Core Groups in het bijzonder, worden niet nader beschreven. Dit valt buiten het bestek van deze masterproef en de Core Groups vormen ook niet de kern van dit onderzoek. Daarom verwijzen we naar eerder onderzoek van Buijink (2008): *'Het ontstaan en de rol van informele groepen in het buitenlands beleid van de Europese Unie: de casus Somalië.'* We zullen wel duiden op de eerste en tweede pijler inzake de vorming van het buitenlands beleid. En de vorming van het beleid zoals dat in de praktijk tot stand komt.

Daartoe nemen we een perspectief op de wijze waarop het beleid gevormd wordt en niet zozeer het besluitvormingsperspectief. Zo wordt duidelijker hoe de EU tot een buitenlands beleid komt ondanks alle mogelijkheden om het proces te blokkeren (Keukeleire et al.,

2008, p. 110). Zoals we reeds vertelden gebruiken de beleidsmakers instrumenten uit het ganse EU menu en overstijgen zij hierbij de pijlerstructuur. Wanneer men echt actie wil ondernemen ten aanzien van een bepaald land of crisis kijkt men niet zozeer naar de 1^e of 2^e pijler. In discussies binnenin de Raad maakt men dit onderscheid ook zelden. Hoewel op papier de 2^e pijler de kern zou vormen van het buitenlands beleid merken we dat dit in de praktijk anders is. De grotere beschikbaarheid van instrumenten en budget in de 1^e pijler, met bovendien een relatief autonome en flexibele Commissie, maakt dat deze pijler meer betrokken wordt. Hetgeen men niet verwacht als men de zaak bekijkt vanuit een institutioneel standpunt (ibid). Naast deze EU beslissingen wordt het beleid ook gevormd door een systematische samenwerking tussen lidstaten (ibid: p. 111). De steun van staten die het verschil kunnen maken in specifieke dossiers is vaak essentieel voor een succesvolle onderneming. In het ontwikkelingsdomein is samenwerking en coördinatie belangrijk binnen deze 1^e pijler (ibid). De EU haar beleidsvorming vindt ook plaats te midden van processen die zich in een bredere context van internationale organisaties bevindt. Ook andere actoren zoals ngo's en internationale organisaties spelen een belangrijke rol en implementeren dat beleid. Dus het proces is multilevel maar ook multilocation waardoor de grenzen tussen het nationale niveau, het EU niveau en andere internationale organisaties niet altijd evident zijn (ibid). Dus verticale consistentie is een probleem zowel binnen de GBVB pijler als EG pijler. Daarom stelt de Commissie land of regionale strategiedocumenten op waarin de EU doelstellingen en middelen staan rekening houdend met specifieke elementen. Deze worden dan uitgewisseld met de lidstaten om zo de coördinatie tussen het nationale en EU niveau te verbeteren. Maar de staten sturen zelden hun strategie naar de EC (ibid: p. 74).

Keukeleire en MacNaughtan (2008) beschrijven ook de onderliggende dynamieken die ervoor zorgen dat men effectief een beleid kan vormen. Wegens de complexiteit van de besluitvormingsprocedures, de unanimitetsvereiste binnen het GBVB/EVDB (Europees veiligheids –en defensiebeleid) en de steeds omvangrijker wordende Raad lijkt dit onmogelijk. Zij benoemen 3 politieke dynamieken en daaraan gerelateerde

operationele mechanismen die voor de nodige sturing zorgen (ibid: p. 112). Het gaat om de Gemeenschaps dynamiek, de Secretariaat dynamiek en de Core Groups dynamiek. Hoewel ze contradictorisch zijn en ook regelmatig botsen kunnen deze mechanismen ook wederzijds versterkend werken om tot een beleid te komen (ibid). Er is ten eerste het Commissie gestuurd buitenlands beleid. De EG en Commissie zijn in toenemende mate betrokken geweest in dit domein door nieuwe relaties met derde landen en regio's, budgettaire instrumenten en horizontale initiatieven. Met dit laatste bedoelt men mensenrechten en democratie, conflictpreventie en het opbouwen van instituties. Toen er nieuwe GBVB/EVDB actoren en instrumenten verschenen zette dit de EC haar positie onder druk. Maar door het feit dat de 1^e pijler over zo'n omvattend instrumentarium beschikt, in combinatie met de Commissie haar activisme en relatieve autonomie, werd deze vrees geen bewaarheid. Daarom is de EC zo belangrijk binnen deze pijler en het buitenlands beleid. Ook wel de *communautarisering* van het EU buitenlands beleid genoemd (ibid).

Het tweede mechanisme dat zij benoemen is het beleid dat gestuurd wordt door het Secretariaat van de Raad. Door een graduele kwalitatieve en kwantitatieve versterking van GBVB actoren in het Secretariaat en de toename van EVDB instrumenten, leidde dit tot een nieuw mechanisme. Deze GBVB actoren zijn de Hoge Vertegenwoordiger en zijn Speciale Vertegenwoordigers, de Policy Unit, DG E en EVDB organen. De benoemde actoren kunnen in toenemende mate bijdragen aan het buitenlands beleid (ibid: pp. 112-113).

Ten derde zijn er de Core Groups die een rol spelen in het buitenlands beleid (ibid: p. 113). Core Groups worden voorgesteld om het EU buitenlands beleid meer dynamisch en actief te maken ten aanzien van een bepaald land, regio, crisis of thema (Keukeleire, 2006, p. 2). Onderzoek van Buijink (2008) toonde aan dat we de term Core Group niet zomaar mogen gebruiken voor Somalië. Deze informele groep heeft enkel kort bestaan. Hetgeen hierin centraal staat is de introductie van specialisatie en verdeling van arbeid onder EU lidstaten. Hierdoor kan men zowel de effectiviteit als legitimiteit

van de EU haar buitenlands beleid versterken, argumenteert Keukeleire (2006, p. 1). Everts (2002) pleit ook voor soortgelijke informele coalities om de agenda vooruit te duwen. Hij wijst op de historische banden die lidstaten binden aan specifieke regio's. Een lidstaat mag natuurlijk niet het EU beleid gijzelen met haar nationale belangen. Het komt er wel op neer om de nationale expertise aan te wenden voor de bredere Europese doelstellingen (Everts, 2002, p. 38). De globale invloed van de EU zou toenemen als men dergelijke groepen onder auspiciën van de EU doet opereren. Daarom moet men met deze gespecialiseerde 'task forces' experimenteren (ibid). Het verdrag van Nice voorziet in mechanismen voor verder gedreven samenwerking. Zo kan een subgroep lidstaten in het buitenlands beleid de leiding nemen (ibid: p. 39). Everts vertelt dat deze werkwijze noodzakelijk is binnen een groter wordende EU. Alle opties om de agenda vooruit te helpen zijn nodig. Dit kunnen dan informele task forces zijn of formele groepen die onder dit Nice mechanisme werken (ibid: p. 40). In bepaalde gevallen zien we inderdaad dat een beperkt aantal actoren dergelijke informele werkwijze hanteert. Zweden, het Verenigd Koninkrijk en Italië tezamen met de Commissie zijn de voornaamste Europese actoren in onze case studie.

De lidstaten spelen dus ondanks het hele EU kader nog altijd een belangrijke rol, zeker als we kijken naar de besluitvormingsprocedure in de 2^e pijler. Er bestaan verschillen tussen de lidstaten die een effect hebben op de EU besluitvorming. Maar ook omgekeerd heeft de EU invloed op de beleidsvorming in het land. Ze verschillen in de macht die ze hebben, de belangen die ze nastreven en de identiteit die ze beleven. Die macht wordt breder geïnterpreteerd dan realisten dat doen. Het gaat niet enkel om militaire macht, ook economische en diplomatieke bronnen tellen (Keukeleire et al., 2008, p. 130). Naast macht beïnvloeden belangen eveneens het buitenlands beleid van de lidstaten. Ze bepalen de input en positie van het land in het EU systeem (ibid: p. 136). De divergentie die bestaat tussen lidstaten hun belangen en een beperkt aantal gemeenschappelijke wensen worden afgedaan als de voornaamste obstakels in de vorming van een buitenlands beleid. Zo zijn er collectieve belangen die iedere staat wenst. Zoals vrede,

veiligheid en welvaart in de Europa (ibid). Ook het creëren van een internationale orde die gebaseerd is op regels en instituties is een streefpunt. Naast de gemeenschappelijke en collectieve belangen zijn er belangen waar lidstaten convergeren maar waarin ze als rivalen optreden. Dit kan bv. om een militair contract in China gaan. Belangen kunnen ook verschillen en onverenigbaar zijn. Zoals het promoten van democratie en mensenrechten in Rusland tegenover economische belangen als energiecontracten. Tot slot kan er doodgewoon weg een afwezigheid van belangen bestaan tegenover andere lidstaten. Verder kan men ook stellen dat het niet zozeer de tegengestelde belangen zijn die het proces hinderen, maar wel onenigheid over de timing, prioriteiten en keuze voor de meest gepaste organisatorische setting (ibid: p. 137)

3 Niet-staatsactoren in Somalië

In het voorgaande deel van deze masterproef werden achtereenvolgens de literatuur over niet-staatsactoren en de vorming van het buitenlands beleid van de EU besproken. In het hoofdstuk over NSA's werd duidelijk dat zowel religieus geïnspireerde groepen als clans meestal ontbreken in de literatuur over Internationale Relaties. Bij Collins (2004) vonden we een definitie van de clan als een *informele sociale organisatie* waarvan de leden door *verwantschap* verbonden zijn (cfr. p. 12). Nochtans suggereert de situatie in Somalië dat deze niet-staatsactoren een belangrijke rol vervullen in dit land en dat zij in het buitenlands beleid niet genegeerd worden door de Europese actoren. De rol van NSA's wordt sterker indien men een gefaalde staat heeft, stelde Wahlert (2007). Daarom kijken we in dit hoofdstuk naar de religieuze actoren die aanwezig zijn in Somalië. Hier zullen we merken dat er een grote verscheidenheid bestaat binnenin deze groep actoren. Vervolgens bespreken we ook de clans die als NSA een belangrijke positie innemen.

Somalië behoort tot de categorie van gefaalde staten. De staat vervult haar taken niet meer, de levensstandaard gaat massaal achteruit en de infrastructuur vervalst. Na de val van het Barré regime in 1991 ontstond een machtsvacuüm waarin NSA's zoals clans en religieuze bewegingen op de voorgrond traden. De staat had niet langer het monopolie om het speelveld te vormen en trad vanaf toen in competitie met deze actoren. Net zoals Wahlert dat proces beschrijft (cfr. p 13-14). Zij vulden de leemten in en daagden de soevereiniteit uit. Een definitie voor soevereiniteit vonden we bij Baylis et al. (2008, p. 587). Het exclusieve regeerschap binnen een beperkt gebied vormt een probleem in Somalië. De staat heeft immers niet langer de hoogste autoriteit op lokaal niveau want deze wordt betwist door clans en militias. En in het verleden was de UIC haar voornaamste uitdager. De TFG wordt internationaal wel erkend als de officiële regering.

Deze UIC toonde aan dat ze als NSA vloeibare en dynamische bewegingen kon maken om aan belang te winnen in het internationaal systeem. Zo verstevigde de oprichting van een overkoepelende structuur haar positie tegenover de TFG en ook de buitenlandse actoren. Net zoals de VS in Afghanistan een andere strategie hanteert tegen de Taliban, beschreven ICG rapporten hetzelfde voor dit land. Om de terroristen te vatten huurden de VS milities in en zetten zij speciale eenheden in. Het zijn deze milities die aan macht en rijkdom winnen in deze chaos. Naast deze milities zijn er nog religieuze bewegingen en clans. We zullen eerst deze religieuze bewegingen bespreken en vervolgens de clans.

Somali Islamic activism

De International Crisis Group (ICG) definieert 'Islamism' als: *'Islamic activism'; the active assertion and promotion of beliefs, prescriptions, laws, or policies that are held to be Islamic in character.'* Hierin maken zij een onderscheid tussen: militante Islam (jihadism), politieke Islam en missionarissen werk (ICG, 2005, p. 1). Griffiths (2005) omschrijft islamisme als een alomvattende ideologie waarin islamitische symbolen, ideeën en idealen gecultiveerd worden voor politieke doeleinden (Griffiths, 2005, p. 469). Islamisme promoot de verspreiding van de Islam vanuit huizen, moskeeën en madrassas in de heersende stroming van het socioculturele leven van Moslim samenlevingen alsook in de juridische, economische en politieke sferen van Moslim staten (ibid). De nadruk die het legt op socio-economische gelijkheid en gerechtigheid kent een aanzienlijke populistische aantrekkingskracht, stelt Griffiths. De individuen, groepen en bewegingen die islamisme aanwakkeren vallen in drie ideaaltypische categorieën: revolutionaire islamisten die neigen radicaal en puriteins te zijn in hun religieuze en politieke oriëntatie. Ze verwerpen Westerse ideeën en ideologieën en willen een islamitische staat oprichten die bestuurd wordt door hen en gebaseerd is op de alomvattende en strenge toepassing van de sharia (ibid: p. 469). Dan zijn er de traditionele islamisten. Dit zijn vaak geleerden die islamitische wetten, gewoonten en tradities willen behouden die gepraktiseerd werden in de klassieke en middeleeuwse periodes van de islamitische geschiedenis. Tot slot zijn er de progressieve islamisten (ook wel modernisten of pragmatici

genoemd). Zij zijn religieus toegewijd, maar pleiten voor de verzoening van traditionele islamitische ideeën met het seculier wetenschappelijk rationalisme. Ze pleiten ook voor het overnemen van goede ideeën van eender waar ter wereld en deze dan aan te passen aan de Moslim samenleving (ibid).

Vervolgens bespreken we summier de opdeling die de ICG maakt met betrekking tot islamisme. *Jihadi islamisme* gaat om activisten die geweld gebruiken, omdat ze betrokken zijn in wat zij beschouwen als de verdediging van Dar al-Islam en de gemeenschap van gelovigen (al-umma) tegen ongelovige vijanden. In Somalië is jihad een impopulaire minderheidstrend die hun krediet als een getijde ziet komen en gaan (ICG, 2005, p. 3). *Politieke Islam* is de stroming die zich bezig houdt met 'governance'. Het gaat om religieuze bewegingen die politieke actie prefereren boven het bekeren van gelovigen, en die macht nastreven via politieke wegen dan wel op gewelddadige werkwijze. Ze organiseren zichzelf als politieke partijen (ICG, 2005, p. 13). De UIC sloot hier zeer sterk bij aan. Tot slot zijn er de islamitische missionarissen. Zij keren zich af van politiek activisme, ze zoeken noch politieke macht noch omschrijven zij zichzelf als politieke partijen. Ze zijn niet noodzakelijk geheel zonder politieke doelen, maar willen de politieke machtshebbers eerder beïnvloeden dan wel zelf die macht grijpen. Ze wijzen namelijk partijpolitiek, verkiezingen en andere vormen van politieke actie af ten voordele van de religieuze missie van preken en het bekeren. Hun missionarisactiviteiten zijn gericht op het bekeren van 'nominal Muslims' tot wat zij zien als echte moslims (ICG, 2005, p. 17).

3.1 Religieuze groepen in Somalië

Ieder van deze drie praktijken was terug te vinden binnen de UIC in die zin dat er een aanhang voor bestond. Maar het lijkt erop dat het voornamelijk de stempel van politieke Islam kreeg. Zo waren er enkele radicalen die jihad wilden voeren en die een kalifaat wilden installeren. Al-Itihaad-al-Islami (AIAI) behoorde tot de jihadi bewegingen. Hassan Dahir Aweys als leider van de Shura binnen de

UIC werd tot deze strekking gerekend (ICG, 2005, p. 20). Ook de Al-Shabaab militie die deel uitmaakte van de UIC en banden zou hebben met al-Qaeda geldt als een gewelddadige en extremistische groep. Al-Shabaab was de jeugd –en militaire vleugel van de UIC. Zij werden ervan verdacht veiligheidsagenten te hebben vermoord waarvan sommige gerelateerd waren aan de nieuw gevormde TFG van Kolonel Abdullahi Yusuf. Ook ‘seculiere’ politici werden vermoord om de dood van UIC functionarissen te wreken (ICG, 2007, p. 4).

De politieke Islam vinden we ook terug bij Harakat al-Islah. Deze organisatie is de meest controversiële na AIAI. Zij halen hun visie bij het Moslim Broederschap. En ze zouden een splintergroep van AIAI zijn (Waters, 2008, pp. 17-19). Hun leden zijn veelal professionals uit de stad en studenten. Zij streven naar een reformatie of heropleving van de Islam om de uitdagingen van de moderne wereld aan te gaan (ICG, 2005, p. 13). De leiding is in handen van Dr. Ali Sheikh (Voorzitter van de Universiteit van Mogadishu) die voorzitter is, Abdirahman Baadiyo is vice-voorzitter en Dr. Ibrahim Dusuqi is secretaris-generaal. Tijdens de jaren 90 verzorgden zij veel humanitaire activiteiten en trachtten zij de basale sociale voorzieningen te herstellen. Vandaag bestaat haar belangrijkste bijdrage uit het bieden van religieus onderwijs (ibid). Ze hanteren een discours van unificatie en laten dat ook zien in hun acties via onderwijs, verzoening en het heropbouwen van de gemeenschap die gebaseerd is op participatie als vorm van bestuur (Waters, 2008, p. 18). Zij wijzen politiek geweld af (ze zijn zelfs ongewapend) en geloven in een democratische seculiere staat. Hierin staat de Islam en haar waarden centraal (Menkhaus, 2002). De Islam vormt de cement tussen de clans die de Somalische natie bijeenhoudt, stelt Le Sage (2004). Echter bestaat er onder veiligheidsdiensten verwarring over het feit dat AIAI en al-Islah dezelfde organisatie zou zijn maar met een andere naam. Of dat zij in ieder geval zeer nauw verwant zijn in die zin dat al-Islah ideologisch leiderschap biedt terwijl AIAI de militaire vleugel vormt. Anderen stellen dan weer dat deze twee organisaties ideologisch onverenigbaar zijn (ICG, 2005, p. 14). Zo werd Dusuqi na een lezing, waarin hij de rechten van de vrouw verdedigde, met de dood bedreigd door AIAI die hem als een

afvallige Moslim bestempelde. Al-Islah wil goede relaties met haar burens (waaronder Ethiopië) en het Westen. De VS gaf zelfs een beperkte bijdrage aan de universiteit van Mogadishu. Zij staan wel niet achter het antiterreurbeleid van de VS dat in hun land gevoerd wordt. Zij pleiten voor meer steun aan het vredesproces en goed bestuur in Somalië (ibid: p. 15).

Al-Islah vormt dus een goed voorbeeld van de mogelijke toekomst van de politieke Islam in Somalië indien islamitische bewegingen ooit toegelaten zou worden, door de internationale gemeenschap, om macht te verwerven. Somali's, en in het bijzonder de geschoolden, verkozen hun ideologie die ingebed was in de gemeenschap maar steunden evenzeer radicale groepen omdat zij voor veiligheid konden zorgen. Al-Islah heeft nog steeds een islamitische staat voor ogen maar zijn hierin meer gematigd en hebben een modernere interpretatie van de Koran (Le Sage, 2001, p. 2). In politieke zin geloven zij in 'moderne, hervormde en democratische waarden'. Er zal geen sprake zijn van een theocratische staat zoals Saudi-Arabië en Iran, stelt Le Sage (2004).

3.2 Clans in Somalië

Ole Waeber (1993) definieerde het concept 'societal security' om dit te onderscheiden van 'state security'. En we hebben 'societal security' ook onderscheiden van 'civil society'. We zullen daarom beide concepten toepassen.

Waeber poneerde dat de samenleving de ultieme bron van legitimiteit is voor de staat. Hij wees op het belang van etnisch-nationale gemeenschappen als belangrijke basis ervan en de relatie met de nationale identiteit. Religie overstijgt etnische en taalkundige erfenissen. Dus de centrale eenheden voor analyse van societal security zijn politiek significante etnisch-nationale en religieuze identiteiten. In hoofdstuk 2 (cfr. pp. 23-24) definieerden we de veiligheid van de samenleving doorheen het concept van Waeber. Nu kunnen we de Somalische samenleving nader bespreken. Hierin zal duidelijk worden dat de samenleving en de staat los van elkaar staan.

Dat Somali's zich identificeren met hun sub-clan, clan en religie. En dat deze clansamenleving en de interne conflicten een voorname oorzaak kunnen zijn van het zwakke optreden van die staat. De clans als *informele sociale organisaties of netwerken* spelen dan een belangrijke rol omdat ze tegen elkaar strijden voor hun eigen belangen. Dergelijk regime wordt dan 'clan hegemony' genoemd (Collins, 2002, p. 143).

Rivaliteit tussen clans en subclans geldt als belangrijkste oorzaak van de heersende chaos. Maar die rivaliteit is niet altijd zo geweest. Zo wijst deWaal (2007) ook op de klassenstructuur als mogelijke oorzaak. Patronage onder Barré was gebaseerd op clans, waardoor die clanidentiteiten ook zekere karakteristieken van klasse kregen. Na de val van Siad Barré barstte dit geweld onder de clans weer los. Clan politiek is inherent een 'zero-sum game', stelt de Waal (1996, p. 7). Terwijl iedereen zal winnen bij een stabiele en representatieve regering vrezende militie facties dat ze zware verliezen zullen lijden indien vijandige facties de controle overnemen van de overheid. In een versie van het 'prisoner's dilemma' zal er altijd wel een factie zijn die er belang bij heeft om uit een akkoord te stappen. Indien er geen overheid is die gebouwd is op burgerlijke principes dan wel een akkoord dat gebaseerd is op de facties van clans, zullen externe krachten nodig zijn om een minimale consensus te bereiken om een regering te vormen (ibid: p. 7).

De clan is de belangrijkste sociale eenheid in de Somalische cultuur en politiek. Deze clans zijn patrilineaal (vaders afstamming) en worden ingedeeld in subclans die zelf ook opgedeeld zijn. Het aantal clans en hun omvang verschilt waarbij de gemiddelde subclan 100 000 personen kan tellen (Terdman, 2008, p. 13). Bepaalde clans worden traditioneel geclassificeerd als 'nobeles clans'. Hiermee verwijst men naar het geloof van een gedeelde Somali afstamming, terwijl minderhedenclans een gemengde afstamming zouden hebben. De nobele en pure clans zouden van de 'Samaale' afstammen. Deze clans zijn de Darod, Dir, Hawiye en Isaaq. Deze Hawiye clan leeft in centraal en zuid Somalië. In 2007 vormden zij de meest dominante clan in de hoofdstad Mogadishu. 'Saab' geldt als verwijzing naar minderhedenclans. De Digil en Rahanweyn behoren tot de Saab

(ibid: 13-14). De Somalische samenleving wordt sedert haar ontstaan gekenmerkt door rivaliteit en gewapend conflict tussen clans en zelfs eenheden van dezelfde subclan. De zoektocht naar onder andere water werkt als een splijtzwam. Onder de sedentaire Somali bepaalt de afstamming het territorium, en dit geldt vervolgens als kader voor de sociale, politieke en economische organisatie. Het lidmaatschap van clans en verdere afstamming bepaalt de allocatie van individuele rechten en plichten. Contracten of verdragen verbinden specifieke groepen en hun leden omtrent oorlogsvoering en vrede, en bovenal het bieden van compensatie in geval van moord en fysiek leed (ibid: 16). Loyaliteit en politieke affiniteit van subclans evolueren constant, afhankelijk van het leiderschap, de rivaliteit om natuurlijke bronnen en opportuniteiten die zich voordoen (Luling, 1997, p. 290). Clan identiteit is bijgevolg niet onveranderlijk, maar het wordt gemanipuleerd volgens de veranderende situatie. Dus clans zijn niet inherent conflictvol, maar de identiteiten kunnen gemanipuleerd worden om controle over bronnen en macht te verwerven. Het spelen met clanidentiteiten en loyaliteiten dient als instrument om macht en controle te verwerven. Op deze wijze kunnen clan en subclan verschillen leiden tot fragmentatie, in het bijzonder wanneer die gemanipuleerd worden omwille van politieke doeleinden (de Waal, 1996, p. 1).

Clan militarisme is er pas gekomen met de oprichting van een politiestaat in de jaren tachtig. Dit omwille van 3 redenen. De ‘verdeel en heers’ strategie van Barré. De vernietiging van maatschappijorganisaties zoals handelsverbonden waardoor de clan het enige markeerpunt werd voor sociale organisatie en interpersoonlijk vertrouwen. En de op clan gebaseerde mobilisatiestrategie die door de Somali National Movement (SNM) werd uitgevoerd, zorgde voor een multi-clan leger (de Waal, 1996, p. 5).

Naast de ‘societal security’ hebben we dan ook de ‘civil society’ in Somalië. Deze bespreken we hieronder kort.

In de definitie van de ICG (2004, p. 17) behoren ngo’s, vrouwenbewegingen, beroepsorganisaties, academici, ongebonden intellectuelen en voormalige politici tot deze categorie. De Crisis

Group benoemt hen als een bron van leiderschap. Ook al is deze niet immuun voor clan parochialisme en facties, toch heeft dit burgerlijk leiderschap sociale diensten verleend. Zo onderwijzen onderwijzersgroepen 100 000 studenten in Mogadishu en beantwoorden private ‘universiteiten’ aan deze vraag (ibid). Weldadigheidsorganisaties zorgen voor moderne hospitalen en bedrijven zorgen voor grote generatoren die elektriciteit aan de buurten voorzien. En de propaganda van het vorige regime is vervangen door een onafhankelijke media met kranten, radio, televisie en internet (ibid). De Crisis Group stelt dat de grootste en meest invloedrijke groepen moeten vertegenwoordigd worden in vredesgesprekken als zij van enige betekenis wil zijn. Verder benoemt men de ‘traditionele clanouderen’ als een belangrijke bron van leiderschap. Zij hebben de potentie om de invloed van factieleiders te temperen en geven het proces ook meer legitimiteit in de ogen van het publiek (ibid: p. 16). Een precieze definitie van deze subgroep binnen de clan lijkt te ontbreken. Farah en Quinn (2008, p. 9) vertellen dat deze ouderen vertegenwoordiger zijn van hun eigen clan en dat zij als bemiddelaar optreden in microconflicten. Ze worden weinig opgeroepen om als tussenpersoon te fungeren op nationaal niveau. Bovendien stellen zij dat de clanouderen vaak buiten beschouwing worden gelaten door de politieke facties in vredesprocessen gesteund door de internationale gemeenschap. Zeker in de beginfase van een conflict is dit zo (ibid).

4 Union of Islamic Courts (UIC)

In het vorige hoofdstuk hebben we net zoals Wahlert aangetoond dat NSA's in gefaalde staten een prominente rol gaan spelen. In het volgende hoofdstuk, waarin het beleid van de EU actoren aan bod komt, zal dit nog duidelijker worden. Na het beschrijven van de verschillende religieuze actoren in Somalië hebben we een beter beeld gekregen van de diversiteit die binnen deze groep NSA's bestaat. We hebben ook een beter inzicht verworven in de clans als *informele sociale organisaties* die deel uitmaken van de Somalische samenleving. Vervolgens komen we toe aan de niet-staatsactor die centraal staat in onze tweede onderzoeksvraag: de Union of Islamic Courts. Zij verschenen in de media omwille van hun krachtige doch korte optreden van juni tot december 2006 in het zuiden van Somalië. In dit deel volgt een beschrijving van de UIC. Met name haar ontstaan en draagvlak, de maatschappelijke functies die zij vervulden en de perceptie die bij andere actoren bestond. We zullen in dit deel nagaan of het concept van Bassiouni toepasbaar is voor deze beweging (cfr. p. 19).

4.1 Ontstaan en draagvlak

Het ontstaan van de UIC kan men beter begrijpen als men de geschiedenis van de Islam in Somalië bestudeert. Islamisme in Somalië kent één gemeenschappelijke bron, namelijk de Waxda al-Shabaab al-Islaami en de Jama'at al-Ahl al Islaami (beter gekend als de al-Ahli groep). Deze groepen waren geïnspireerd door het Moslim Broederschap en ontstonden tijdens de jaren 60. Zij streefden ernaar om sleutelactoren te worden. Zo wilden zij de band tussen de staat en de voltooiing van haar gemengde ideologische agenda realiseren (ICG, 2005, p. 1). De machtsovername van Mohamed Siad Barre in 1969 depriveerde de islamisten echter van hun status (Boukhars, 2006, p. 4). Al-Ahli moest opbreken en al-Wahdat en andere islamitische groeperingen gingen ondergronds verder of vluchtten naar olierijke staten in de Golf om de Somali diaspora te vervoegen. In de jaren 80 was de Somalische islamitische beweging aanzienlijk gegroeid. Het einde van het Barre regime gaf een zeer grote impuls

aan islamitische associaties en organisaties (ibid). Artificiële constructen van Somalisch islamisme alsof het van één intellectuele traditie zou afstammen negeren de interne en historische variaties die men vindt bij de islamitische beweging in Somalië (ibid). Men mag dus niet alle islamitische bewegingen op een hoop gooien en ze voorstellen alsof ze een organiserend principe zijn in de oorlog tegen het terrorisme. Als men naar de politieke Islam kijkt dan observeert men een verscheidenheid aan religieuze zienswijzen, politieke abstracties en sociale oriëntaties (ibid).

De islamitische rechtbanken waren heteroog, ze omvatten verscheidene religieuze tradities en politieke perspectieven. Eenvoud was de sleutel tot hun populaire verschijning. Een typische rechtbank bestond uit 3 elementen. Een Shura (raad) die gerespecteerde leiders uit de politieke sfeer, traditionele sfeer, zakenwereld en clerus van de clan bevatte. Dan een voorzitter die aangesteld werd door de Shura en een militiecommandant aangesteld door de voorzitter en dit met goedkeuring van de Shura. De afwezigheid van politieke ambitie maakte hen meer aanvaardbaar dan andere vormen van lokale administratie of factie autoriteit. En de relatieve discipline die heerste onder hun strijders maakte dat zij geprefereerd werden boven andere milities. Het inkomen van de rechtbanken was een combinatie van private donaties (van de diaspora) en taxatie via militie doorlaatposten (ICG, 2006; Menkhaus, 2007).

De eerste islamitische rechtbanken verschenen in Somalië begin jaren 90 kort na de val van Barre. Het waren in essentie lokale initiatieven om zo een zekere mate van wettelijkheid en orde te voorzien in een situatie van anarchie. Maar in 1998 werd er een nieuwe rechtbank opgericht onder het leiderschap van Sheikh Hassan Dahir Aweys. Deze was voormalig voorzitter en militaire bevelhebber van de jihadi islamitische AIAI en lid van de Habar Gidir Ayr clan. AIAI verleende orde, veiligheid en sociale dienstverlening waardoor zij aanvaard werd ondanks hun wahabisme (Menkhaus, 2004). Zij werden door Ethiopische troepen verslagen voor zij een islamitische staat konden oprichten (ibid). De rechtbank in Marka geleid door Sheik Yusuf Indha'adde werd een vehikel voor de expansie van Ayr clan politieke en commerciële belangen in de

Lower Shabelle regio. De rechtbank in Ifka Halane, in west Mogadishu, werd een platform voor jihadi islamisme. Net voor het opzetten van de oude Transitional National Government (TNG) in Djibouti in 2000 werd er op Aweys zijn initiatief een overkoepelende 'Sharia Implementation Council' opgericht (ICG, 2006, p. 10). Deze moest de acties van de rechtbanken coördineren en een platform bieden voor politiek engagement met de TNG. De raad slaagde er echter niet in om het TNG kabinet te overtuigen dat haar leden de kern zouden moeten vormen van de rechtspraak en viel op zijn beurt uiteen. Dus werd AIAI gemarginaliseerd toen de TNG in 2001 in werking trad (Le Sage, 2001, p. 5). Aweys reisde naar de Galguduud regio waar hij zichzelf bezig hield met het opzetten van rechtbanken in het thuisland van z'n eigen Habar Gidir Ayr clan. Toen in 2004 de Transitional Federal Government opgericht werd tijdens onderhandelingen in Kenia werd er ook een nieuwe overkoepelende structuur voor de rechtbanken in Mogadishu geïnstalleerd: de 'Supreme Council of Sharia courts of Somalia' (Waters, 2008, p. 22). Aweys behield invloed als vice-voorzitter onder het leiderschap van Sheikh Sharif Sheikh Ahmed. Deze laatste kende een geheel andere achtergrond dan Aweys. Hij werd opgeleid in Libië en was een volgeling van de traditionele Somalische soeffistische Islam. Hij had meegeholpen om een islamitische rechtbank te installeren in Jowhar onder auspiciën van Mohamed Dheere en hij was actief in de door Ethiopië gesteunde Somali Restoration and Reconciliation Council (SRRC) in naam van Dheere. Eind 2005 telde Mogadishu 11 op clan gebaseerde rechtbanken waarvan sommige nauw verwant waren met het radicalisme van Aweys terwijl andere een meer traditioneel karakter hadden. In juni 2006 omvatte zij zelfs meer dan 30 rechtbanken (Menkhaus, 2007, p. 373).

Onder het leiderschap van de Supreme Council werden een aantal rechtbanken aangezet om troepen en 'technicals' (omgebouwde pick-up trucks met wapens) bij te dragen tot een gecombineerde militiekracht van 400 leden. Dit was verschillend van de andere milities in de stad op een aantal belangrijke punten. De eenheden waren samengesteld uit leden van diverse clans, het werd geleid door professionele militaire officieren, de training en discipline waren goed en hun staat van alertheid was superieur aan die van andere

milities. Dit kwam door het verbod op qaad consumptie (een soort drugs). Deze karakteristieke produceerde dramatische resultaten op het moment dat de eenheden ten strijde moesten trekken (ICG, 2006, p.10).

De organisatiestructuur komt dus sterk overeen met diegene die Bassiouni benoemt (cfr. p. 20). Hij stelt dat de term NSA toegepast wordt voor niet-gouvernementele groepen die direct of indirect zich engageren om niet-gouvernementele strijders te steunen in niet-internationale en puur interne conflicten. Deze groepen nemen (vijf) verschillende vormen aan. De *'regelmatig samengestelde groepen strijders met een militaire bevelstructuur en politieke structuur'* lijkt het best toepasbaar op de UIC. De milities en de Shura vormden hier een weerspiegeling van. Maar deze definitie lijkt ook onvolledig omdat de religieuze factor erin ontbreekt. Zowel de militaire als politieke structuur werden sterk gestuurd vanuit een religieuze overtuiging. Dit wijst erop dat gewapende religieuze bewegingen moeilijk te conceptualiseren zijn.

Jihadi islamisten in rechtbanken

Er verscheen bewijs dat er connecties zouden bestaan tussen leidende figuren binnen de rechtbanken en terroristische activiteit in eigen land en in het buitenland. Als senior AIAI leider werd Aweys ervan beschuldigd betrokken te zijn bij aanslagen in Ethiopië. Getuigenissen van al-Qaeda verdachten in Amerikaanse rechtbanken relateerden hem aan een team dat aanslagen had gepleegd tegen de VS ambassades in Nairobi en Dar-es-Salaam in 1998. En men suggereerde ook een relatie met Bin Laden zelf. In 2001 werd Aweys door de VS officieel beschouwd als zijnde een individu met terrorismebanden. Enkele medewerkers van hem behoorden tot de jihadi stempel. Het gaat dan om personen die in Afghanistan de Sovjets hebben bestreden en later tot de AIAI toetraden. De meest beruchte onder hen was Hashi Ayro. Hij kwam in mei 2008 om het leven door een Amerikaans bombardement op zijn woning. Hij was militie commandant voor de Ifka Halane rechtbank (ICG, 2008, p.26). Deze hebben een Italiaans kerkhof vernield en zouden ook moorden hebben gepleegd op buitenlandse hulpverleners, een Britse journalist en een prominent Somalische vredesactivist. Men denkt dat Ayro zijn militie bescherming heeft geboden aan al-Qaeda

figuren die betrokken waren bij een bomaanslag op een VS ambassade, een aanslag op een Keniaans hotel en de poging tot het neerhalen van een Israëliisch vliegtuig (ibid: p. 16). Het waren maar enkele rechtbanken van de Supreme Council die daadwerkelijk gelinkt werden met jihadi islamieten die dan op hun beurt verbonden waren met een specifieke clan. De meest prominente waren Ifka Halane (Habar Gidir Ayr), Circolo (Habar Gidir Suleyman) en Milk Factory (Duduble). Het voormalige Italiaanse kerkhof en het gemeenschapscentrum in Yaqshiid werden de centra voor jihadi militaire training. De rest van de rechtbanken leek los te staan van de jihadi politieke en militaire agenda. Zij concentreerden zich op de veiligheid in hun eigen deel van de hoofdstad. Mid 2005 leken de belangen van de verschillende rechtbanken onverwacht te convergeren. De leiding nam eerder dat jaar afstand van Ayro zijn jihadi milities omdat die beschuldigd werd van de moord op een prominent vredesactivist. Kort daarna werd de commandant van de Ifka Halane milities vermoord door een ogenschijnlijke wraakactie. Om Ayro te beschermen tegen represailles benoemde de voorzitter hem als nieuwe commandant. Hoewel de Ayr clan shura, verantwoordelijk voor Ifka Halane, dit niet goedkeurde deed de Supreme Concil dat wel (ICG, 2006, p. 11).

Er kwamen ook spanningen omtrent de ‘moraliteitspolitie’. Aanvankelijk namen de sharia rechtbanken cinema’s in het vizier die pornografie vertoonden of marktkramen die zoiets verkochten naast alcohol en drugs. Dit was populair maar begin 2005 voerde men invallen uit op gemengde feesten en cinema’s die Bollywood films vertoonden en deze werden gesloten. Dergelijke interventie op het privé leven werd niet goed ontvangen door de Somalische samenleving (ICG, 2006, p. 11). Verder werden er beperkingen op de media gelegd, werden vergaderingen met politieke inhoud verboden en werden civiele organisaties in hun werk beperkt (door extremisten) (Menkhaus, 2007, p. 372). In enkele incidenten eind 2005 kregen de milities met verzet te maken van cinema-uitbaters en gewapende cinemabewakers. Deze botsingen leidde ertoe dat technicals (gewapende voertuigen) werden overgenomen en dat militiestrijders gewond geraakten of overleden. Het waren botsingen tussen zakenlui en sharia rechtbank milities van dezelfde subclan

hetgeen aangaf dat men vond dat er een grens overschreden was. Het leiderschap van de sharia rechtbank had zich te ver gewaagd en kreeg nu weerstand van eigen clanleden (ICG, 2006, p. 11). Ze werden er ook van beschuldigd een ‘on-Somalische’, wahabistische geloof op te leggen. Begin 2006 leek het er meer op dat jihadi rechtbanken meer autonomie over hun clans wilden verwerven. De benoeming van Ayro was nog steeds niet goedgekeurd door de Shura maar hij was al de facto in functie. En hij gedroeg zich als een steeds meer invloedrijke commandant binnen de rechtbanken. Een andere gebeurtenis duidde ook op hun toenemende invloed. Toen de militie van Duduble rechtbank twee leden van een prominente Abgaal familie arresteerden werden de oproepen tot vrijlating van clanoudsten genegeerd omdat enkel Sheikh Sharif (voorzitter van de Supreme Council) of Ayro (geen van beide waren Duduble) dit konden eisen. De toenemende assertiviteit van jihadi elementen binnen de rechtbanken ging niet onopgemerkt voorbij. In april 2006 noemde een VN wapenembargo monitorgroep deze rechtbanken een 3^e macht. Men beschreef hoe deze hun militaire capaciteit verbeterde door de aankoop van wapens en training. De VS deelde deze bezorgdheden en moedigde haar antiterrorisme partners in Mogadishu aan om zich te verenigen. Deze zet kondigde het failliet aan van haar antiterrorisme beleid in Somalië (ibid).

De slag om Mogadishu

In de vijftien jaren van implosie en voorturende onderhandelingen heeft Somalië een heel gamma aan coalities en allianties geproduceerd waarvan geen enkele het langer volhield dan enkele jaren. De ‘Alliance for Restoration of Peace and Counter-Terrorism’ (ARCPT) werd gevormd in februari 2006 en na 4 maanden werden zij reeds verslagen. De VS had jarenlang gewerkt met lokale partners om potentiële terreuractiviteiten in het oog te hebben. Het ging dan om formele administraties zoals de overheden van Puntland en Somaliland alsook NSA’s zoals facties en clanmilities. Het gaat dan om meer dan zes militieleiders in Mogadishu en zakenlui met grote milities waaronder Mohamed Dheere. De VS ontwikkelde partnerschappen en bood begeleiding, geld en materiaal om verdachte terroristen te identificeren en op te pakken. Het belang van Somalië werd door de VS gedefinieerd doordat het land als transit en

‘safe haven’ fungeerde tijdens de aanslagen op hun ambassades. Helaas werd het antiterreurbeleid van de VS doorkruisd omdat vele van haar lokale partners eigenlijk rivalen waren zoals het TFG leiderschap, de autoriteiten van Puntland en Somaliland en verscheidene factieleiders van de ARPCT. Het is zelf onduidelijk wat de rol van de VS was bij het opzetten van de ARPCT (ICG, 2006, pp. 11-14).

Hoewel het oppervlakkig leek dat de ARPCT en de Rechtbanken verdeeld waren door ideologie was hun conflict even goed te doen om leiderschap binnen subclans, zakenrivalen en de strijd tussen Hawiye clans in Mogadishu voor politieke dominantie. De confrontatie zou dan eerder op clan gebaseerd zijn, namelijk een coalitie van Abgaal en Murosade tegen een coalitie van Habar Gedir clans. De islamieten interpreteerden de aankondiging van de ARPCT als een virtuele oorlogsverklaring en deels als een VS strategie tegen hen. Voorzitter Sharif Ahmed beschuldigde de coalitieleiders verantwoordelijk te zijn voor de catastrofale jaren in Somalië en stelde dat zij als marionetten fungeerden voor buitenstaanders. Andere islamitische organisaties spraken zelf over een aanval op de Islam zelf. Maar de Crisis Group stelt dat er geen bewijs is dat de VS de intentie had om de ARPCT in te schakelen in haar proxy-oorlog tegen de islamitische rechtbanken. De antiterreur objectieven waren veel nauwkeuriger geformuleerd daar de focus lag op enkele al-Qaeda figuren in Mogadishu. Maar de VS haar beleidsinterventies werden omgevormd om de parochiale agenda’s van lokale partners beter te passen. Zo werd de assistentie voor de arrestatie van verdachten een oorlog tegen het collectief van Somalische islamieten die verband hielden met islamitische rechtbanken (ICG, 2006; Menkhaus, 2007).

De oprichting van de ARPCT deed de politieke temperatuur rijzen in Mogadishu tot crisisniveau en ontketende zo een aantal gevechten waarin de rechtbanken hun superieure capaciteiten en wilskracht toonden ondanks in een minderheid te zijn. De ARPCT had dus een serieuze misrekening gemaakt. Verder werd de ARPCT ook verzwakt omdat een aantal leiders overliepen naar de islamitische rechtbanken. Dit schokte internationale waarnemers die ervan

uitgingen dat zij een ideologische oppositie vormden tegen de radicale Islam. Maar deze overstap naar het andere kamp was doodnormaal in Somalische politieke termen. Allianties en vijandschappen zijn eerder tijdelijk omdat voor de meeste politieke actoren belangen, en niet ideologie, bepalen wie vriend en vijand is. Nu dat de ARPCT werd weggedreven werd de zakengemeenschap het centrale politieke en militaire tegengewicht voor de rechtbanken in Mogadishu. Toplui waren verdeeld ten aanzien van de rechtbanken: sommige steunden hen actief op financiële wijze, andere waren tegen en nog anderen onderhielden er relaties mee (ibid: p. 14).

De overwinning van de Islamitische Rechtbanken

Met hun overwinning vormden zij onverwacht de dominante politieke en militaire kracht in Mogadishu. Het was de eerste keer in 15 jaar dat de hoofdstad onder controle kwam van één autoriteit en binnen 3 maanden verspreidde zij hun autoriteit over zuid-centraal Somalië (Menkhaus, 2007). Zo was er speculatie omtrent de politieke en ideologische richting die ze zouden nemen, het leiderschap en de besluitvormingsprocedure, en de wijze waarop zij een verscheidenheid aan islamitische perspectieven zouden representeren en mediëren. En tenslotte het soort administratie dat zij wilden installeren (ibid). Dus ging het niet enkel om de verspreiding van autoriteit maar ook om opnieuw te besturen (Menkhaus, 2007, p. 197). Tot voor hun overwinning was het duidelijker waarvoor of waartegen zij stonden: warlordism, criminaliteit en onveiligheid, immoraliteit, Ethiopische interferentie, president Yusuf en de oorlog tegen de Islam die het Westen voerde. Zouden zij militaire oplossingen verkiezen boven diplomatie, en zouden radicalen het beleid bepalen terwijl de gematigden de public relations onderhouden (ICG, 2006, p. 14)? Helaas zullen we hier geen antwoord op krijgen daar de UIC enkele maanden later zelf van het toneel verdreven zou worden. In de oorlog tegen Ethiopië zou de UIC diep verdeeld zijn geweest tussen gematigde en radicale elementen, stelt Menkhaus (2007). Waarbij die laatste hen in een dure en zinloze oorlog zou sleuren met het einde van de UIC als gevolg.

4.2 Maatschappelijke functie

De UIC en de islamitische rechtbanken vormden een antwoord op de staatsloosheid. De rechtbanken vulden de functie van de staat in en zorgden voor rechtspraak, veiligheid en een voorspelbare zakenomgeving. Dit zonder een nationaal regerende structuur op te zetten. De islamitische rechtbanken werden dan ook omarmd door de lokale bevolking. Leidende figuren in de zakenwereld financierden hen ook daar de clanmilities de lokale economie (markten, havens en handelswegen) verstoorden. Ze ontwapenden milities, openden havens en de luchthaven voor handel en onderdrukten conflicten tussen clans (Waters, 2008, p. 23). Bij de verovering van Mogadishu stelden zij ook enkele symbolische acties. Wegversperringen werden afgebroken en zelfs de hopen afval in de straten werden na een decennium weggeveegd (Barnes & Hassan, 2007, p. 154). De UIC zorgde voor meer humanitaire hulp en discussieerde over een toekomstige democratie. Onderwijs en gezondheidszorg werden een prioriteit. En milieuregels zoals een verbod op ontbossing, het doden van zeldzame dieren en planten werden ingesteld (Shank, 2007, p. 98). In 2006 verklaarden zij de intentie te hebben om in Mogadishu een kantoor op te richten ter coördinatie van humanitaire bijstand. Maar tegelijkertijd waren er religieuze leiders die de UIC niet steunden. De sharia rechters waren ongeschoold en vaak niet geleerd in een specifieke islamitische school voor jurisprudentie en lieten hun opinie hierdoor gelden, stelden religieuze leiders (Waters, 2008, p. 24).

4.3 Perceptie door andere actoren

In politiek opzicht bleef de UIC een enigma. Mededelingen van Sheikh Sharif spraken elkaar tegen, acties en verklaringen werden door sommigen ontkend, hun besluitvormingsproces was niet transparant en belangrijke politieke beslissingen moesten nog genomen worden. Maar men kon wel enkele observaties doen. De UIC was een omvangrijke coalitie van individuen en groepen wiens kijk op politieke Islam een breed spectrum omvatte. Dit merkte men bij de twee leiders, Sheikh Sharif en Dahir Aweys. Zo was er de

perceptie dat er een serieuze ideologische frictie was tussen de gematigde vleugel onder leiding van Sheikh Sharif en de radicale vleugel geleid door Sheikh Aweys (Barnes & Hassan, 2007, p. 155). Maar de verschillen in islamitische ideologie binnen de UIC waren complexer dan een eenvoudige dichotomie van gematigd of radicaal. Er waren progressieven die democratische waarden behartigden, opportunisten die deze macht voor eigen goeddunken gebruikte, sociaal conservatieve salafisten, radicale islamieten die een islamitische staat wilden maar geen politiek geweld prediken en jihadi's die moordden.

Hierdoor moesten zij diverse breuklijnen overwinnen om interne vetes en een implosie te vermijden. Een externe vijand zoals Ethiopië kon als remedie dienen. De beslissing om Sheikh Sharif als gezicht van de UIC aan te stellen was een poging om zich als gematigd, onderhandelend te presenteren en accepteerbaar te maken voor de Somali's en externe actoren. Maar de opkomst van Dahir Aweys als hoofd van de Shura deed vragen rijzen over een mogelijk paard van Troje (ICG, 2006, p. 15). Namelijk dat radicalen en jihadi's de UIC gebruikten omdat deze een gematigde uitstraling had. Dit ogenschijnlijk probleem was van kritiek belang voor het overleven van de UIC zelf. Het afwerpen van het imago dat zij terroristen waren of dergelijke figuren steunden was nodig omdat er wel degelijk bewijs van werd gevonden (Barnes & Hassan, 2007, p. 156). En dit vormde de bezorgdheid van de VS en haar bondgenoten. Sheikh Sharif zou dan beschuldigd kunnen worden van medeplichtigheid. Dit was voor de gematigden een probleem omdat zij zelf het risico liepen vermoord te worden door de jihadi's. Sharif schreef een brief aan een aantal staten en internationale organisaties dat hij met de UIC goede relaties en een democratisch proces voor ogen had. Alles wees erop dat de UIC intern verdeeld was over haar diplomatieke positie en over de onderhandelingen met de TFG en externe spelers, in het bijzonder de Ethiopiërs die troepen in Somalië hadden (ibid). Maar op een meeting in Mogadishu noemde Sheikh Sharif de VS een vijand van de Islam en op een ander moment vertelde hij dat de strijd niet zou eindigen voor zij heel het land onder controle hadden. Deze inconsistenties konden wijzen op politieke onervarenheid of op een poging om zowel de radicalen als

de internationale gemeenschap te sussen. Maar hun retoriek moest wel overeenkomen met hun actie. Dus werd het voor externe actoren moeilijker om het officiële beleid van de UIC te onderscheiden van individuele meningen. Deze ambigue signalen werkten zelfs in het voordeel omdat dit de buitenwereld verdeelde en onzeker maakte over haar intenties (Menkhaus, 2007, p. 374).

Zo was er de tegenkating om buitenlandse peacekeeping troepen toe te laten. Men gebruikte dan xenofobe gevoelens die binnen een deel van de populatie weerklank vonden. De kern van de UIC had nog gevochten tegen de VN troepen in 1993 en koesterde een diep wantrouwen jegens zo'n vredestroepen. Ondanks hun clansamenstelling was het de enige beweging die sterke Somalische nationalistische retoriek kon articuleren, Islam combineerde met een pan-Somalische gedachte en ook nog anti-Ethiopische (en anti-Christische) retoriek hanteerde (ICG, 2006, p. 16). Hoewel zij de TFG verworpen hadden, had deze islamitische beweging zichzelf geprofileerd als de centrale hoop op een nieuwe staat. Hun grootste politieke succes was hun mogelijkheid om hun agenda te combineren met die van anderen in Mogadishu. Islam werd gecombineerd met een sterke publieke wil om recht en orde, en de oppositie tegen warlordism (ibid). Maar dit wil niet zeggen dat de UIC een grass-roots beweging was. Het waren geen troepen van het 'volk' die vochten tegen de ARPCT, wel sharia militias. Men moet er rekening mee houden dat enkele radicale leiders de civiele samenleving en leiders ervan als rivalen beschouwden die ingedamd, en zo nodig geïntimideerd moesten worden. Eerder werd geduid op de clansamenstelling die de organisatie kon ondermijnen en haar aanvaardbaar maakte. Het feit dat het vooral de Hawiye clan was die in Mogadishu de rechtbanken bestuurde vormde ook een gevaar voor hun aanvaarding. Als zij een nationale beweging wilde vormen zou zij een beleid moeten gaan voeren dat indruiste tegen de belangen van haar clan machtsbasis (ibid: p. 17). De rol die Dahir Aweys speelde als leider van de Shura maakte de UIC ook minder aanvaardbaar. Hij werd ook als ideologisch / spiritueel leider gezien van een subgroep van de UIC, met name de al-Shabaab. Volgens de Crisis Group bestond deze uit militiecommandanten van de jihadi islamitische rechtbanken. Zolang Aweys invloed had binnen de UIC

zouden de VS en Ethiopië zich afzijdig houden (ibid). Het merendeel van de internationale gemeenschap was voor een engagement met de gematigde islamisten en riep dan ook op tot dialoog tussen de UIC en de TFG zodat deze laatste een meer inclusieve regering zou vormen (Menkhaus, 2007, p. 198). Het parlement van Ethiopië beschreef de Rechtbanken als een duidelijk gevaar voor het land en gaf Eerste Minister Zenawi de autoriteit om alle nodige middelen te gebruiken ter verdediging van de TFG en Ethiopië haar soevereiniteit (Barnes & Hassan, 2007, p. 156).

Om een bredere internationale aanvaardbaarheid te winnen moest de UIC concrete maatregelen nemen zoals samenwerken met het regionale en internationale antiterrorbeleid. En ook de Ogaden toekennen aan Ethiopië. De rechtbanken vertegenwoordigden subclans ook niet politiek omdat hun autoriteit enkel reikte tot juridische en veiligheidsaspecten. Enige dialoog met de TFG werd bemoeilijkt door de eisen van radicalen (zoals de invoering van de sharia) en beschuldigingen van banden met terrorisme maakten dit complexer. Sommigen binnen de UIC prefereerden te wachten op de val van de TFG of wilden dit proces versnellen door Baidoa te destabiliseren. Het niet erkennen van de UIC autoriteit zou hulporganisaties depriveren van de enige functionele autoriteit over meer dan een miljoen mensen in de Benadir driehoek. Als hulporganisaties wilden werken via of met de rechtbanken zouden zij meteen geconfronteerd worden met moeilijke beleidsthema's die gerelateerd zijn aan governance structuren gebouwd op een combinatie van sharia en gewoon recht. Een ander governance probleem voor beide partijen was de transformatie van het huidige sharia rechtbankbestuur naar een structuur die bescherming en rechtvaardigheid bood aan iedereen. Het feit dat zij recht spraken enkel binnen clans zou dit niet eenvoudiger gemaakt hebben. Mogadishu kon ook niet als hoofdstad dienen omdat de Hawiye clan er dominant was en daardoor van gelijke rechten weinig sprake kon zijn. Maar zomaar deze juridische structuur ontmantelen met oog op een meer ambitieuze en universele organisatie had het risico gelopen de enige lokale 'rule of law' te ondermijnen (ICG, 2006, p. 18).

De bovenstaande beschrijving gaat om de perceptie van de internationale gemeenschap, en niet zozeer diegene die we binnen de EU vinden. Daarom zal de Europese perceptie aan bod komen in het volgende hoofdstuk. Zo krijgen we een beter zicht op de Europese gevoeligheden en het beleid dat zij voeren.

5 Casus Somalië

We hebben de vorming van het buitenlands beleid van de EU kort besproken om meer inzicht te krijgen in de wijze waarop dit in de praktijk werkt. Zo werd duidelijk dat er een interactie bestaat tussen de 1^e en 2^e pijler. De EC is prominent aanwezig met haar delegatie in Somalië. Ook Solana als HV voor het GBVB en Michel als Commissaris heetten de Kharthoum II verklaring tussen de TFG en UIC gezamenlijk welkom.¹ Ook de lidstaten hebben nog steeds een belangrijke rol in dit beleidsdomein van de EU. We wezen er tevens op dat ngo's en internationale organisaties niet vergeten mogen worden daar de EU niet in een vacuüm opereert. Men werkt in Somalië samen met de VN om diverse projecten uit te werken en ook ngo's zoals Saferworld helpen bij de implementatie van het beleid. De rol van de lidstaten komt sterk naar voor als we kijken naar het Europese engagement. Zoals we zullen zien is er in zekere mate sprake van specialisatie en verdeling van de arbeid. De lidstaten en de Commissie kunnen eigen prioriteiten stellen zonder de algehele strategie te verstoren. Het gaat dan niet zozeer om de Core Groups die Keukeleire voorstelde, maar wel om een relatief los samenwerkingsverband.

5.1 Beleid Europese Commissie

5.1.1 EU strategie voor Somalië

In afwachting van de 'Joint Strategy Paper for Somalia' (JSP) was er de 'Strategy for the Implementation of Special Aid to Somalia 2002-2007' (SISAS). Deze laatste definieerde de hulpverlening van de EC op middenlange termijn om de hulp beter te coördineren. De EU heeft reeds lange tijd de ontwikkeling van een vreedevolle en veilige omgeving in Somalië gesteund. Hierbij moedigt ze bemiddeling, democratie en de ontwikkeling van bestuursstructuren aan op alle

¹ High Representative for the Common Foreign and Security Policy, 06.09.2006, Statements, S242/06, Brussels.

niveaus. Het kritieke doel is een nieuwe grondwet die bij referendum wordt aangenomen en ook om democratisch verkozen instituties te hebben aan het einde van de overgangperiode (2009). Hier gaat het om een strategie met een institutionele hervorming voor ogen, één die ook infrastructuren en diensten wil versterken. Er wordt prioriteit gegeven aan de promotie van een vreedevolle omgeving waar mensenrechten gerespecteerd worden en waar democratische instituties zich kunnen ontwikkelen.

Om dit te realiseren hanteert de EU instrumenten. De SISAS voor 2002-2007 behoort hiertoe. Deze had 2 doelstellingen: de reductie van armoede en de promotie van een meer vreedevolle, gelijke en democratische samenleving. De strategie pleitte voor een flexibele en multisectoriële aanpak in combinatie van een reeks complementaire en wederzijds versterkende interventies die uit 4 clusters bestaat. Namelijk 'Governance & Peace Building', 'Rural Development & Food Security', 'Social Services' en 'Private Sector Report'. Met betrekking tot bestuur ging het specifiek om 'capacity building' van de staat en NSA's. De veiligheids situatie bepaalde in welke sectoren interventies mogelijk waren. Om de slaagkansen te maximaliseren steunt de EC sterk overheidsinstituties die inclusief zijn en wijde steun ontvangen van een meerderheid van de bevolking. Het is enkel doorheen leefbaar bestuur met voortdurende steun van het volk dat vrede, stabiliteit, wetshandhaving, democratie en respect voor mensenrechten een duurzame basis kunnen gaan vormen. Het gaat om steun aan die gebieden waar het relatief rustig is zodat men verder kan werken aan deze punten.

Verder is er de JSP voor 2008-2013 en de '*Annual Operational Review of Cooperation between The People of Somalia and The European Community in 2007*'. Dit laatstgenoemde document is een jaarlijkse evaluatie van de implementatie van de ACP-EU conventies en andere samenwerkingsactiviteiten. Deze documenten bieden informatie over de activiteiten van de EU in Somalië, van haar lidstaten en ook niet-lidstaten. Het biedt een korte weergave van de politieke, economische en sociale situatie op heden. En het besteedt ook aandacht aan de historie die eraan voorafgaat. Verder beseft de EC de complexiteit van de clansamenleving en verduidelijkt zij deze

processen zodat de lezer begrijpt hoe deze de politieke, sociale en economische aspecten in Somalië vormgeven. Het is onmogelijk om ieder element uit deze rapporten op te sommen. Daarom zullen we de belangrijkste punten eruit lichten en kort bespreken met oog op onze case studie. Namelijk een beleid ten aanzien van Somalië en haar NSA's.

De EC en haar lidstaten begrijpen dat het noodzakelijk is om met NSA's samen te werken in een staat waar een centrale overheid ontbreekt of te zwak is. Het communiqué *'Participation of non-state actors in EC development policy'* van de EC naar de Raad, het EP en het Economisch en Sociaal Comité in 2002 onderlijnde deze stelling. In hun definitie behoren clans hier niet toe volgens dit communiqué. Het DG EuropeAid is de dienst voor samenwerking en beheert de EU hulpprogramma's. Dit onder leiding van Benita Ferrero-Waldner, Commissaris voor Externe Relaties en het Europees nabuurschapsbeleid. Commissaris voor Ontwikkeling Louis Michel heeft hierin ook een belangrijk aandeel. De voornaamste taak van EuropeAid is het beheer van de instrumenten voor ontwikkelingshulp die gefinancierd worden uit de EU begroting en uit het Europees Ontwikkelingsfonds. Hiertoe werkt ze samen met diverse partners. In het project *'Governance: Strengthening Dialogue between Non-State Actors, Administration and the International Community'* wordt dit duidelijk. NSA's krijgen een belangrijkere rol toegewezen als gesprekspartner en ook als uitvoerder van de hulpprogramma's. Een bijdrage aan vrede, stabiliteit en armoedereductie kan indien men ervoor zorgt dat NSA's effectiever worden, aan legitimiteit winnen en als gesprekspartner kunnen functioneren met administraties, donors en internationale organisaties. Leaders van de gemeenschap, ouderen, beroepsorganisaties, de privé sector, vrouwen –en jeugdbewegingen en lokale ngo's hebben een cruciale rol gespeeld om deze leemte aan diensten op te vullen. NSA's zijn actief op het niveau van de gemeenschap en doen aan conflictbemiddeling -en oplossing, organiseren sociale diensten en zorgen voor veiligheid en bescherming. Daarom werkt de EC samen met de ngo 'Saferworld' (in dit project). Deze laatste wil NSA's betrekken bij de internationale gemeenschap en de Somalische overheidsstructuren. Hiertoe dienen zij de capaciteit te ontwikkelen om meer effectieve

actoren te worden en zo verandering te realiseren. Daarom richtte Saferworld een aantal NSA werkgroepen op in Somalië. En zorgde zij ervoor dat de formele en informele dialoog tussen NSA's, lokale autoriteiten en de internationale gemeenschap gefaciliteerd werd. Dit houdt ook in dat zijn geconsulteerd werden inzake de EU Country Strategy Paper.

De JSP strategie heeft als doel een vreedevolle en veilige omgeving in Somalië te realiseren en de armoede te verminderen door sociale voorzieningen aan te bieden en de economische activiteit op te drijven. Men deelt het land op in drie regio's: Somaliland, Puntland en Zuid Centraal Somalië. Voor de transitieperiode van 2005-2009 is het intermediaire doel om een nieuwe grondwet bij referendum aan te nemen en democratisch verkozen instituties te hebben (JSP, p.6)

Een belangrijke paragraaf wijdt men aan de participatie van NSA's in vredesopbouw en goed bestuur. Men verzekert dat er voldoende ruimte en opportuniteit zal zijn voor de civil society en de privé sector om bij te dragen aan de besluitvorming en het stellen van prioriteiten. NSA's zullen aangemoedigd worden om meer invloed te hebben en ook om sterker betrokken te worden bij de heropbouw. Dit in samenwerking met lokale autoriteiten en dienstverleners zodat de democratische rol van het parlement gesteund wordt en andere publieke organen aan aansprakelijkheid winnen. Ook een vrije media dient gesteund te worden. Er zal assistentie verleend worden aan deze groepen opdat ze hun status kunnen herwinnen in het bemiddelingsproces. De Wereldbank is ook een belangrijke externe NSA in dit proces net zoals de VN (JSP, p. 28).

Voor de sector 'Governance' heeft men 60 miljoen euro voorzien. Hier merkt men op dat 10 miljoen van dat bedrag naar steun voor NSA's gaat. Meer specifiek gaat het dan om de participatie van deze actoren in de opbouw van vrede en goed bestuur. Het opzetten van mechanismen waarlangs men kan communiceren en invloed kan hebben op beleidsbeslissingen van de Somalische administraties. De registratie van civil society organisations (CSO's), de regulering ervan, de regulering voor beroepsverenigingen, mechanismen voor de sponsoring van CSO's en om ze in de planning te betrekken maken hier deel van uit. De sector 'Education' en 'Economic

Development and Food Security' ontvangen beide 55 miljoen euro. Verder is er nog 27 miljoen euro voorzien aan technische en administratieve ondersteuning en luchttransport. Dit brengt het totaal op 212 miljoen euro.

5.1.2 Beleid EC in praktijk

Het beleid van de Commissie wordt geformuleerd door DG Development (DG DEV) en de delegatie in Nairobi. Het is deze delegatie onder leiding van Georges-Marc André die de grootste werkzaamheden verricht.² Deze persoon is Speciale gezant vanwege de EC en dus geen Speciale vertegenwoordiger van de Hoge Vertegenwoordiger. De EC heeft 2 agenda's: een politiek luik en ontwikkeling. DG DEV in Brussel, meer specifiek de Somalia Desk, bestaat uit 1 hoogstens 2 personen. Dus er is in eerste instantie al sprake van een beperkte capaciteit zoals de geïnterviewde zelf aangaf.³ Zo zijn er voor Soedan en Somalië hoogstens 2 personen in functie. In Brussel heeft men de capaciteit niet en bovendien zijn zij verantwoordelijk voor de politieke relaties. Dit impliceert dat de relaties met de overheid primieren op die met de civil society en andere actoren zoals de clans in Somalië.⁴ De implementatie van bv. de JSP gebeurt dan weer meer door DG Humanitarian Aid. De Commissie heeft wel een groot project gesponsord van Saferworld om de NSA's te versterken en meer te betrekken zoals eerder werd vernoemd. De uitkomsten van deze ontmoetingen tussen deze ngo en de spelers in de maatschappij gebruiken zij om de noden op te sporen en om hun beleid dan aan te passen. Het is de delegatie die direct contact heeft met deze groepen terwijl DG DEV meer

² Georges Marc-André is een Belg die door Barroso werd aangesteld als Speciale gezant van de Commissie in Somalië. Hij is hoofd van de Somalia Operations Unit sinds mei 2007. Eerder bekleedde hij in Gambia en Burundi posten voor de Commissie.

³ Somalia desk officer DG DEV, *Interview*, Brussel, 15 april 2009 (Persoonlijke mededeling)

⁴ Ibid

gedecentraliseerd werkt en vooral werkt met de feedback die ze ontvangen.⁵

Zoals eerder gesteld werd de UIC eind 2006 weggedreven door Ethiopische troepen met steun van de VS. Maar de Commissie had een positieve benadering in gedachte en stelde zich bereid om een dialoog te starten tussen de UIC en TFG.⁶ De missie van Louis Michel in die periode behoorde tot deze aanpak. Diplomaten hadden ook gesprekken voor Michel zijn bezoek. Men had de eenheid die het charter voorschreef in het achterhoofd, maar dit was te vroeg voor de UIC.⁷ Met de verdrijving van de UIC kwam er op dat moment ook een einde aan de inclusieve dialoog die de Commissie voor ogen had. Het Amerikaans beleid ten aanzien van Somalië dat sterk de nadruk legde op hun antiterrorbeleid interfereerde hier mee.⁸ Quasi iedere EU lidstaat was voor de benadering van de EC. Enkel Londen koos voor de VS visie. Zij waren op dat moment gevoelig voor de Amerikaanse aanpak en wilden dan ook niet ingaan tegen hun antiterror beleid. Verder was er onenigheid binnen de internationale gemeenschap.⁹

De EC steunde niet de rechtbanken, maar wel de dialoog. Ze werden als een positieve entiteit beschouwd die mee aan boord genomen moest worden. Hun ‘regerperiode’ van 6 maanden maakte een positieve indruk. Echter, na enkele maanden doken er signalen op die minder positief ontvangen werden. Zo was er een interpretatie van de sharia die niet strookte met de traditie van de Somali’s. Men wilde de dialoog verder zetten om tot een akkoord en compromis te komen. Deze negatieve aspecten zouden dan gecompenseerd worden met toegevingen van de TFG.¹⁰ Daarom bleef men ook geloven in een geïntegreerde aanpak waar ook Sharif Hassan (Speaker van de TFG)

⁵ Ibid

⁶ Speciale gezant Commissie delegatie, *Interview*, Nairobi, 8 mei 2009 (Persoonlijke mededeling)

⁷ Ibid

⁸ Ibid

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

bij hoorde. Deze zou later tot de UIC treden en de Alliance for the Re-liberation of Somalia (ARS) gaan vormen tezamen met nog 20 andere parlementsleden die tegenover eerste minister Gedi en president Yusuf stonden. In 2007 was de UIC of althans de restanten ervan wel klaar voor een opname in een breder geheel. Eerder waren zij niet blootgesteld aan externe relaties omdat zij een zeer interne aanpak hadden van het probleem. Ze begrepen de internationale dimensie van een staat besturen niet vertelde een geïnterviewde.¹¹ Met de komst van Nur Adde als nieuwe eerste minister en Ahmedou Ould-Abdallah als VN gezant werd er een nieuwe impuls gegeven aan het proces. Nur Adde was ook voor een inclusieve aanpak waarin oppositiegroepen als de ARS hun plaats kregen. Abdallah werd ook beter aanvaard door de internationale gemeenschap waaronder de VS. Voortaan zou de internationale gemeenschap via hem met 1 stem spreken.¹²

Verder wordt de aanwezigheid van clans erkend maar men hanteert een globale aanpak die gebalanceerd is. Het 4.5 principe van het charter, voor een gelijke vertegenwoordiging van clans, dient als leidraad voor het parlement en de regering.¹³ Deze formule werd voor het eerst opgenomen door de TNG in 2000. Het wijst een gelijk aantal zetels toe aan iedere grote clanfamilie en de resterende helft aan de andere minderheidsgroepen. Deze formule leidt ook de TFG instituties (ICG, 2006, p. 3). In Mogadishu is de Hawiye clan dominant dus heeft men ook met deze clanoudsten en clanleiders gesprekken. Er moet gepraat worden met alle mensen van de gemeenschap stelt men.¹⁴ Een geïnterviewde van de delegatie stelde dat clans geen NSA's zijn omdat deze geen brede basis hebben, eigenbelangen nastreven dan wel collectieve zoals stabiliteit, veiligheid en democratie. En ten derde is hun macht ad hoc. De piraterij en ontvoeringen ziet men als negatieve aspecten van de

¹¹ Ibid

¹² Ibid

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid

clans waardoor samenwerking moeilijk is.¹⁵ Het lijkt er dus op dat men het clansysteem niet wil promoten, maar men erkent het wel. De civil society dient om een bredere basis te creëren. Daarin hebben de clans ook vertegenwoordigers. Zo kan men met alle lagen van de samenleving samenwerken.¹⁶

Er werd ook gevraagd naar de werking van de Core Group waarover Buijink (2008) eerder schreef. Hier vertelde men dat er inderdaad een samenwerking bestaat met de EU partners maar dat het voornamelijk via de International Contact Group (ICG) verloopt. Binnen deze Europese groep is voornamelijk consensus tenzij het over praktische zaken gaat. Dit gaat dan bv. om de personen met wie men zou moeten praten. Dus gaat het eerder om een Europese groep in de ICG. Zo wil men eerder op globaal niveau werken.¹⁷ De IGAD wordt ook benoemd hoewel deze een eerder passieve rol opneemt. De EC moet hen echt pushen in het vredesproces. De belangrijkste partners van de EC zijn niet de Arab League en IGAD, maar de VN en African Union.¹⁸ Verder wil men de nadruk des te meer leggen op het niveau van de regio. Het stabiliseren van de Hoorn is prioriteit, anders is vrede in Somalië onmogelijk. Men verwijst hier naar grensconflicten en de situatie tussen Ethiopië en Eritrea. Zoals eerder aangegeven heeft DG DEV enkel contact met de overheid en niet met oppositiegroepen. Dit laatste is voor de mensen in het veld. De reden hiervoor is ook dat men gewapende groepen niet te veel legitimiteit wil verlenen, zo stelt men.¹⁹

5.2 Het beleid van het Verenigd Koninkrijk

Net zoals de EC en Zweden heeft ook het Verenigd Koninkrijk een ontwikkelingsbeleid voor Somalië. Het Department for International

¹⁵ Medewerker technical assistance and support team Commissie delegatie, *Interview*, Nairobi, 7 mei 2009 (Persoonlijke mededeling).

¹⁶ Ibid

¹⁷ Somalia desk officer DG DEV, *Interview*, Brussel, 15 april 2009 (Persoonlijke mededeling)

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid

Development (DFID) leidt dit. Hun budget werd van 3.1 miljoen Britse pond voor 2002-2003 opgetrokken tot 30 miljoen in 2007-2008. Ook hier staat armoedebestrijding centraal. Humanitaire hulp, gezondheidszorg en onderwijs maken ook deel uit van het beleid. Het versterken van de overheid haar capaciteiten en het bijstaan van de TFG hoort hier ook bij. Samen met de VN en de Wereld Bank worden deze doelen gerealiseerd. Goed bestuur en een goed werkende rechtsstaat zijn voorwaarden om tot een goede toekomst te komen.

De volgende informatie komt uit parlementaire documenten van House of Commons/Lords publicaties. Het gaat om parlementaire vragen vanaf 22 juni 2006 tot en met 19 juni 2007. Zoals de eerste datum doet uitschijnen kwam de UIC pas aan bod in het parlement toen zij reeds aan hun overwinningmars waren begonnen en toen ook duidelijk werd dat zich een nieuwe macht vormde in Somalië. De einddatum geeft aan dat ze een jaar later weer van de agenda zouden verdwijnen aangezien zij ophielden te bestaan als een ‘coherente politieke entiteit’ zoals de Britse overheid dat omschreef. Wanneer we deze debatten chronologisch volgen merken we dat de UIC prominenter aanwezig werd in de parlementaire werkzaamheden van de Britse overheid. En dat ze erna niet meer ter sprake kwam.

Op 22 juni 2006 stelde Member of Parliament (MP) Clapison de vraag aan de Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs (hierna minister genoemd) welk haar oordeel was over de opmars van de UIC (Column 2152W). McCartney, in naam van de minister, antwoordde dat de overwinning van de UIC op de warlords in Mogadishu en andere steden een belangrijke ontwikkeling was. Verder stelde hij dat het Verenigd Koninkrijk de federale overgangsinstituties zou blijven steunen met oog op dialoog, bemiddeling en stabiel bestuur in Somalië in overeenstemming met het federale charter. Men maande alle staten in die regio ook aan om het wapenembargo van de VN te respecteren opdat er geen wapens zouden aangevoerd worden. De Britse overheid moedigde de TFG aan om met de UIC te praten. Enige tijd later op 10 oktober 2006 kwam er de vraag van MP Teather. Zij peilde naar de politieke

situatie tussen de TFG en de UIC op dat moment. Dr. Howells, in naam van de minister, verwees naar de gesprekken in Khartoum tussen beide partijen waar 2 akkoorden werden gesloten. Maar tegelijkertijd wees hij erop dat de UIC twijfel zaaide door de stad Kismayo over te nemen. Hierdoor wist men niet zeker of zij wel aan bemiddeling wilden doen (Column 674W). Later stelde men vragen over de interventie van Ethiopische en andere buitenlandse troepen en de vijandige houding van de UIC daar tegenover. De Britse overheid steunde het Presidential Statement van de VN Veiligheidsraad (S/PRST/2006/31) dat stelde dat alle partijen zowel binnen als buiten Somalië geen acties moesten ondernemen die geweld zouden uitlokken. En verder was er steun voor constructieve gesprekken met een brede basis om vreedzaam naar een oplossing te werken. Op 11 oktober stelde zich de vraag welke de verwachtingen waren van de Britse overheid ten aanzien van deze nieuwe administratie in Mogadishu met betrekking tot de stabiliteit van het land en de regio (Column 769W). Het antwoord hierop was dat men dit zou kunnen inschatten binnen een afzienbare periode. En dat men de TFG zou blijven steunen. De overheid moedigde de gesprekken tussen de UIC en de TFG aan in Khartoum onder auspiciën van de Arabische Liga. Op 16 oktober werd aan de Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs gevraagd welke gesprekken zij had met de Ethiopische overheid en de leider van de UIC om het conflict af te wenden (Column 965W). De Under-Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs, Lord Triesman, en de ambassadeur in Addis Abeba hadden frequente gesprekken met premier Meles en andere leden van de Ethiopische overheid. Er waren geen bilaterale contacten met de UIC daar het ook geen eenduidige entiteit vormde stelde men. Britse diplomaten namen wel deel aan multilaterale ontmoetingen buiten Somalië waar UIC vertegenwoordigers aanwezig waren. Op 23 oktober werd er de vraag gesteld welke inschatting de minister had gemaakt van de regionale implicaties nu dat de UIC Mogadishu en Kismayo in handen hadden (Column 1624W – 1910W). De overheid stelde dat het federaal charter het mechanisme bleef met oog op stabiliteit in de toekomst. En dat er serieuze risico's waren voor de veiligheid in de Hoorn van Afrika. Op 27 november werd er nogmaals gevraagd naar de veiligheid en politieke situatie in de Hoorn. Het antwoord van

minister Beckett stelde dat de UIC de TFG bedreigde. En dat de spanning tussen Ethiopië en Eritrea over hun grenzen blijvend was. Enkele dagen later volgde er een vraag naar de banden tussen al-Qaeda en de UIC (Column 858W). De minister vertelde dat ze van de beschuldigingen op de hoogte was. Dahir Aweys werd in een resolutie van de Veiligheidsraad vernoemd en stond eveneens op de terreurlijst van de VS. En dat de UIC dit ontkende. De overheid bleef de UIC aanmanen om het internationaal recht te respecteren, af te zien van terrorisme en de gebieden die zij onder controle hadden niet ten dienste te stellen van terroristen. In column 846 en 847 wees men op de complexiteit van de regio en de proxy oorlogen die in Somalië worden uitgevochten. En dat ze ook regelmatig gesprekken had met de VS en hun partners in de EU. De overheid wees er verder op dat de UIC het federale charter als basis voor inclusieve politieke instituties nog niet aanvaard had. Bovendien werd de UIC hoofdzakelijk door één clan gesteund. Desalniettemin hoopte de overheid verdere gesprekken te hebben met de minder extreme elementen binnen de rechtbanken. Kort na de strijd tussen de UIC en Ethiopische troepen staat in 681W van 11 januari 2007 het volgende: ‘Britse diplomaten hebben een ontmoeting gehad met de gematigde elementen van de UIC in 2006. Maar verdere gesprekken waren onmogelijk door deze oorlog. Indien er zich nog een kans voordoet om hen te spreken zullen zij dit doen’. Er werden ook 2 vragen gesteld over de populariteit van zowel de TFG als de UIC bij de bevolking (31 januari 2007-387 W). Minister van Buitenlandse Zaken, Margaret Beckett, stelde dat er geen objectieve meting hiervan bestond. Al de grote clans zijn in de TFG vertegenwoordigd en deze is door de internationale gemeenschap erkend als de sleutel tot vrede, stabiliteit en bestuur in Somalië. Met betrekking tot de UIC luidde het antwoord als volgend. Ook hier ontbreekt een meting en men voegde er aan toe dat de UIC niet meer bestond als een effectieve entiteit. Op de vraag of de overheid de UIC als terroristen bestempelde is het antwoord neen. Vanaf het moment dat de UIC verdreven werd lijken zij weer van de parlementaire agenda verdwenen te zijn. Indien men vroeg naar de UIC was het antwoord steeds dat zij hebben opgehouden te bestaan (15 mei – 701W & 19 juni 2007 – 1609W).

5.3 Het beleid van Zweden

Zweden biedt sedert de jaren 80 hulp aan Somalië. Vandaag is die hulpverlening erop gericht om vrede en stabiliteit te stichten en de heroprichting van effectief bestuur. Deze kadert in de *'Sweden's Approach to Development Cooperation for Somalia'* van 15 februari 2007. Dit document biedt een beleidskader voor de ontwikkelingssamenwerking. Het overkoepelend doel is armoedereductie. Het beleid van de EU en de VN vormen een platform voor de Zweedse hulp. De volgende 2 documenten dienen als referentie: *'UN/World Bank Reconstruction and Development Programme'* en de *'EU/Norway Country Strategy Paper'*.

Het budget voor de hulpverlening werd steeds verhoogd en vormt zo een reflectie van het engagement van de Zweedse overheid. In 2007 was er 150 miljoen Zweedse kroon voorzien tegenover 95 miljoen in 2006. Dit bedrag voor 2006 was iets lager dan voorzien omwille van de politieke ontwikkelingen die toen plaatsvonden in de tweede helft van dat jaar. In 2008 werd er voor 160 miljoen ontwikkelingshulp geboden (bron: Sida Annual Report, 2008). Verder maakt men ook een belangrijke verwijzing naar de ontwikkeling van nationale, regionale en lokale overheden die een billijke reflectie moeten vormen van de clans en andere groepen uit de samenleving. Dit toont aan dat endogene factoren erkend worden in het beleid. We gaan niet verder ingaan op al de projecten maar we merken wel op dat ze de nadruk leggen op humanitaire hulp, vredesopbouw en democratisering, rule of law en de steun aan de federale overgangsinstituten. In het *'Policy Framework'* staat duidelijk te lezen dat het Transitional Federal Charter de basis vormt voor dit document. Hier verwijst men naar de president, de eerste minister en het parlement waarin clanvertegenwoordigers zetelen. Er wordt ook een aparte paragraaf gewijd aan de steun voor ngo's (vrouwenbewegingen, media enz.). Een van de grootste uitdagingen zal het ontwapening –en demobilisatieproces worden stelt men in dit document.

De interviews bevestigde de inhoud van bovenstaand document. Zweden heeft al langer een internationale rol in de Hoorn van Afrika. Hoewel zij geen koloniale macht waren is hun rol in Somalië er omwille van een omvangrijke Somalische diaspora in Zweden. Deze oefenen invloed uit op de parlementsleden en het ministerie van buitenlandse zaken.²⁰ Hun Speciale gezant heeft contact met deze groepen in het land. Over de UIC is er weer de bevestiging dat er zowel radicalen als gematigden aanwezig waren in deze beweging waardoor deze niet zeer samenhangend was.²¹ Op heden zijn er dus gesprekken met gematigde leiders. De UIC, die later in de ARS opging, was een onsamenhangende organisatie. Ze bestond uit 35 rechtbanken. Mensen van de diaspora hadden contacten met de rechtbanken en de ARS, terwijl ook Zweedse diplomaten dit hadden.²² Met de vorming van een nieuw parlement en nieuwe president heeft de Zweedse overheid geen voorkeuren geuit voor bepaalde personen. Tegenover Sharif Ahmed was er het voordeel van de twijfel. Zijn gedrag in 2006 heeft ertoe geleid dat hij een waardevolle gesprekspartner werd. Zijn pragmatische en nederige houding, en het ontbreken van enig wrok werden goed ontvangen. Bovendien had hij ook geen ambities die gebaseerd waren op hebzucht. Verder was hij ook succesvol in het vinden van een eerste minister uit de Darod clan. De vorming van een regering volgens het 4.5 principe heeft hij zoals de federale charter omschreef nageleefd, ondanks hij een andere voorkeur had. Dit bewijst dat hij een betrouwbare persoon vormt in het vredesproces vertelde men.²³ Hij stond ook open voor alle groepen. We moeten begrijpen dat het voor ons gemakkelijk is om bepaalde groepen als terreurgroepen te zien. In Somalië is loyaliteit altijd op clan gebaseerd. Het gaat dan om zakelijke belangen en nieuwe allianties die opduiken. De Al-Shabaab beweging is op deze wijze moeilijk te vatten. 'Is het een jihadi

²⁰ Afrika deskundige Permanente Vertegenwoordiging, *Interview*, Brussel, 4 mei 2009 (Persoonlijke mededeling)

²¹ Ibid

²² Speciale gezant Zweden, *Interview*, Stockholm, 5 mei 2009 (Persoonlijke mededeling)

²³ Ibid

beweging?', stelde een geïnterviewde zich de vraag.²⁴ En in welke mate wordt zij geleid door enge economische en machtsmotieven zoals hebzucht was een tweede vraag. De tijd zal dit moeten uitwijzen. Zo zijn er een aantal rechtbanken die gebruikt werden voor meer enge en individuele belangen. Het waren 35 entiteiten dus kon er geen sprake zijn van een band met de UIC als coherente beweging. Zo was Aweys de leider in 2006 terwijl Ahmed secretaris was. Aparte gesprekken met rechtbanken of individuen waren dus onbestaande.²⁵

De residenten in Somalië en Somaliland hebben de plaatselijke contacten. Het Zweeds engagement komt er onder andere door de Somali diaspora in Zweden. Deze stellen zich actief in de ontwikkeling van hun land en zijn ook aan een clan verbonden waardoor hun loyaliteiten in de samenleving verschillen. Zweden was een stichtend lid van de ICG en was eerder ook zeer actief voor de coördinatiemechanismen en transparantie van de donorstromen. Ze hebben het Djibouti proces zowel financieel als diplomatiek gesteund. Hun diaspora was ook vertegenwoordigd in die delegaties zowel aan de TFG als ARS zijde.²⁶ Over de clans vertelde men dat deze een zeer grote invloed hebben op de samenleving en politieke processen. Zo hadden diplomaten contacten met Hawiye clanleiders in Mogadishu omdat zij daar het sterkst waren. Ze hebben namelijk veel invloed op jongeren. Indien er zich een ontvoering of een conflict voordeed werd er altijd contact gezocht met de clanoudsten omdat zij het enige alternatief vormden bij gebrek aan een juridisch systeem.²⁷

Net zoals de andere staten en EC heeft ook Zweden diverse projecten die ze steunt via het United Nations Development Programme (UNDP). Dit gaat dan om het versterken van de politie, de overheid, het parlement en de rule of law.²⁸

²⁴ Ibid

²⁵ Ibid

²⁶ Ibid

²⁷ Ibid

²⁸ Ibid

Over de Core Group kon men wederom bevestigen dat dit geen entiteit vormde. Bij het ontstaan ervan waren er inderdaad telefoonconferenties om zo tot een eenduidig Europees standpunt te komen in dialoog met de Somali's. Nu gebeuren deze activiteiten allemaal via de ICG. Meer recent hebben andere EU landen zich bij de groep gevoegd onder meer door de piraterij. Dit zijn Frankrijk, Spanje en Denemarken.²⁹

5.4 Het beleid van Italië

Het Italiaans beleid sluit in grote mate aan bij dat van de andere landen. Er wordt geduid op het complexe geval dat Somalië vormt en de speciale oplossingen die ervoor nodig zijn. Het ontbreken van een centrale overheid heeft ook tot een regionale crisis geleid, stelt de geïnterviewde.³⁰ Het kan niet enkel opgelost worden door enkel met de Somali's te praten. Men moet kijken naar de regionale dimensie en de actoren die ieder hun belangen hierin hebben. Dit is de sleutel tot een vreedevolle oplossing. Er moet een regionale aanpak komen anders zal men niet tot een oplossing komen.³¹ Het alternatief tussen bottom-up en top-down is helemaal niet relevant. Somalië is 'ground minus zero' in termen van bestuur dus kun je niet enkel op het ene inzetten. Dit moet dus zowel op hetzelfde moment gebeuren. De centrale overheid kan zelfs niet enkele gebouwen controleren, dus is territoriale controle de sleutel. Er moet steun zijn bij de mensen. Italië heeft als enige land meer dan vijf miljoen euro geïnvesteerd in een project van UNDP voor de ontwikkeling van lokale administraties in Somalië.³² Op deze wijze concentreert zij haar donorbedragen. Civil society is nuttig maar dit heeft niets met lokale administraties te maken vertelde men.³³ In dit project gaat het om 'state actors' zoals bestuur op lokaal, regionaal en nationaal niveau. De rol van NSA's wordt duidelijker indien we naar het opzet van dit

²⁹ Ibid

³⁰ Speciale gezant Italië, *Interview*, Nairobi, 4 mei 2009 (Persoonlijke mededeling)

³¹ Ibid

³² Ibid

³³ Ibid

project kijken. Men wil lokale administraties oprichten met behulp van de clanoudsten en de clan waartoe zij horen. Het ontbreekt aan verkiezingen en kiezersregistratie dus moet het via deze ‘clanmechanismen’. Op deze wijze hoopt men zo tot een selectie te komen waarvan het bestuur draagkracht kent in al de clansegmenten die relevant zijn voor die specifieke plek in het land.³⁴ Dit sluit aan bij de idee om Somalië haar sterkte uit te spelen. Namelijk een ‘vloeibare’ en gedecentraliseerde samenleving met lokale mechanismen om conflicten te beslechten. Het fundament van orde zou dan op clan gebaseerd zijn in zowel dorpen, steden als buurten. Deze zouden dan op een district –en regioniveau samengevoegd worden. In een laatste stap zouden deze regionale overheden in een losse federatie verenigd worden.

De UIC als gespreksonderwerp werd helaas geweerd omwille van diplomatieke gevoeligheden. Hun Special Envoy Mario Raffaelli was wel aanwezig op de gesprekken in Khartoum tussen de TFG en UIC.³⁵ Dit kan een indicatie vormen van een inclusieve aanpak net zoals de Commissie. Over de Core Group werd kort verteld dat deze nooit een diplomatiek instrument heeft gevormd. De rol van België werd hierin vernoemd daar zij tegen een trojka waren zodat een aantal landen dit beleid zouden formuleren.³⁶

Tot slot werd de situatie in Somalië vergeleken met Russische Matrjosjka's. Om tot de kern van de zaak te komen moet je ieder popje opendoen en dat is niet eenvoudig. Vandaar dat in een aantal publicaties fouten staan die op hun beurt weer leiden tot verkeerde informatie voor het onderzoek. Met fouten bedoelt men onder andere verkeerde analyses van processen tussen clans.³⁷

³⁴ Ibid

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid

³⁷ Ibid

Algemeen Besluit

In onze case studie wilden we doorheen de studie van de literatuur, officiële documenten en het gebruik van interviews tot antwoorden op onze onderzoeksvragen komen. Namelijk het belang van niet-staatsactoren zoals clans en de UIC in het buitenlands beleid van de EU actoren. Het interview als onderzoeksmethode bleek de meest moeilijke te zijn. Men moet namelijk zijn weg vinden in dit Europese netwerk en dit vereist veel tijd en geduld van de onderzoeker.

We begonnen met een korte weergave van het Realisme als dominante theorie in IR. De argumenten ter verdediging van hun traditie maakten duidelijk waarom de staat de centrale actor is én blijft binnen het internationaal systeem. Onze studie in Somalië suggereerde echter dat ook niet-staatsactoren een belangrijke rol vervullen indien de staat ontbreekt. Wahlert (2007) benoemde reeds het belang van NSA's in gefaalde staten. Daarom gingen we binnen de IR literatuur op zoek naar gepaste concepten voor de clans en UIC in dit land. Cherif Bassiouni (2008) gaf 5 mogelijke organisatievormen weer waaronder niet-gouvernementele groepen in puur interne conflicten zich kunnen manifesteren. De *'regelmatig samengestelde groepen strijders met een militaire bevelstructuur en politieke structuur'* geven een goed beeld van de UIC in de periode juni-december 2006. Maar de religieuze component lijkt hierin te ontbreken. Hetgeen erop duidt dat het moeilijk is om deze beweging te conceptualiseren. Het beleid tegenover de UIC kunnen we als voorzichtig en beredeneerd omschrijven. Men begreep goed wat de UIC was en vooral wat ze niet was, namelijk één coherente beweging die enkel zou bestaan uit radicalen met slechte bedoelingen. De Europese aanpak verschilde in dat opzicht van de meer enge Amerikaanse benadering waarvoor ook Londen koos. Er was dus onenigheid binnen de internationale gemeenschap. Maar de Commissie en haar delegatie kozen ervoor om de constructieve dialoog met de UIC verder te zetten. Men was wel voorzichtig aangezien de UIC een zeer diverse beweging was met zowel radicalen als gematigde personen. Een inclusieve aanpak door de UIC leiders te betrekken werd als een noodzakelijke voorwaarde

geacht om op langere termijn vrede en stabiliteit te brengen. Ondanks de signalen die radicale elementen naar de buitenwereld zonden besloot men niet te stoppen. Zowel de UIC top als de overgangsregering zouden water bij de wijn moeten doen..

Collins (2004) onderschrijft het belang van clans en wijst erop dat men clansamenlevingen dient te begrijpen. Zij omschrijft de clan als een *informele sociale organisatie* wiens leden door *verwantschap* met elkaar verbonden zijn. Dit concept konden we vervolgens toepassen in Somalië daar het eveneens om een clansamenleving gaat. De clans treden op de voorgrond bij gebreke aan een krachtige centrale overheid die voor de populatie kan zorgen. Het conceptueel onderscheid dat Waever (1993) maakt tussen de veiligheid van de staat en de samenleving hielp bij de analyse. De clans strijden namelijk om macht en bronnen bij gebrek aan een centrale overheid die voor sociale organisatie zorgt binnen de staat. Zo werd duidelijk dat er geen sterke link bestaat tussen de staat en de samenleving. De EU omschrijft de clan echter niet als een NSA zoals we in een document konden lezen en dit werd ons ook verteld door een geïnterviewde. NSA's gaat eerder om civil society, vakbonden, bedrijven, media, kerkassociaties enzovoort als men kijkt naar het soort actoren dat de EU onder deze noemer plaatst. Toch werd duidelijk dat de clans en de processen daartussen in Somalië veel aandacht krijgen van buitenlandse actoren. Ze zijn inherent aan de samenleving en haar processen. De geïnterviewde diplomaten en ambtenaren van zowel de lidstaten als de Europese Commissie benadrukten het belang van deze maatschappelijke groepen. Zij vormen de sleutel tot een herstelde staat zoals ook het federale charter en het Italiaans project met deze idee begeesterd is. De strijd tussen de clans wordt als een belangrijke oorzaak van de chaos benoemd. Hierdoor slaagt men er niet in om werkende overheid te installeren. En dit zorgt ervoor dat ook de regio gedestabiliseerd wordt.

Een duidelijke vergelijking maken van het beleid dat Italië, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en de Commissie voeren is moeilijk. Daartoe ontbreekt wellicht de nodige informatie en is meer onderzoek nodig. Toch kunnen we het volgende besluiten. Het

onderscheid tussen de pijlers komt niet sterk op de voorgrond en lidstaten spelen inderdaad een belangrijke rol. Verder lijkt er uit de studie van overheidsdocumenten en de interviews een wederzijdse bevestiging van het gevoerde beleid. Men tracht een zo omvangrijke en coherente aanpak te realiseren door samen te werken met heel wat actoren, zowel op regionaal niveau als lokaal niveau in Somalië. De relaties zijn niet enkel gericht op de overheid, maar ook op clans en religieus geïnspireerde groepen zoals de UIC. Het belang van deze NSA's wordt dan zeer duidelijk in internationale relaties en buitenlands beleid, dit in tegenstelling tot wat realisten beweren. De benadering die de EU hanteert is zowel top-down als bottom-up. De complexiteit van het conflict in Somalië, dat ook de regio gevoelig maakt, bepaalt zo de benadering die de EC en de betrokken lidstaten verkiezen. Uit de interviews mag ook blijken dat een lidstaat zelf de accenten kan leggen op haar beleid. Zo heeft de Italiaanse overheid als enige land een project gesteund om lokale administraties op te richten doorheen de clanmechanismen in een welbepaalde regio. Zo wil men de endogene factor van de clansamenleving vertalen in goedwerkend bestuur. Het ontbreken van verkiezingen en registratie leiden tot dergelijke projecten om alsnog een democratisch bestuur op te richten. Het is zoals een diplomaat omschreef '*een bijzondere oplossing voor een bijzondere situatie*'. Men heeft er ook op gewezen dat de processen in Somalië wel eens onvoldoende begrepen worden door de internationale gemeenschap en zelfs deskundigen op dit gebied. Daardoor komt men tot foute oplossingen die de eerder pogingen hebben doen mislukken. Om diezelfde reden is onderzoek doen en een beleid praktiseren zeer ingewikkeld in dit land. De interviews toonden verder de rol van de VN en ngo's, zoals Saferworld, aan in het buitenlands beleid van de EU. De Europese actoren werken o.a. via UNDP. Tot slot kunnen we besluiten dat het gebruik van de term 'EU Core Group on Somalia' overbodig is zoals onderzoek van Bujink (2008) reeds aangaf. Het concept van deze Core Groups kent geen weerklank bij de actoren in onze studie. In realiteit werd zij inactief sinds de oprichting van de ICG in 2006. Toch merken we dat een beperkt aantal lidstaten en de Commissie actief kunnen zijn ten aanzien van een specifiek land.

Een verdere onderzoeksagenda zou het belang van clans in het buitenlands beleid moeten integreren. Indien de EU haar militaire en humanitaire kaarten sterker wil uitspelen in de wereld is het essentieel om deze informele processen binnen een land te begrijpen. Men vergeet clans in de literatuur terwijl zij een sterke rol spelen in dergelijke samenlevingen. Ook religieus geïnspireerde groepen kunnen een belangrijke rol spelen in sommige landen. Na 11 september kwam de Islam in een negatief daglicht te staan. Maar ze speelt wel een zeer belangrijke rol in o.a. Somalië. Daarom moet men deze bewegingen beter doorgronden om het beleid erop af te stemmen. Tot slot willen we ons aansluiten bij Arts (2001) die een typologie van NSA's voorstelde. Dit soort actoren moet beter onderzocht worden, zowel theoretisch als empirisch, opdat we globale processen beter zouden begrijpen.

Lijst van referenties

ARTS, B., NOORTMANN, M., REINALDA, B., Non-State Actors in International Relations, Aldershot, Ashgate, 2001, 318 p.

ATAMAN, M., The Impact of Non-State Actors on World Politics: A Challenge to Nation-States in *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 2, 2003, 1, pp. 42-66.

BARNES, C., HASSAN, H., “The Rise and Fall of Mogadishu’s Islamic Courts” in *Journal of Eastern African Studies*, 1, 2008, 2, pp. 151-160.

BASSIOUNI, C., The New Wars and the Crisis of Compliance with the Law of Armed Conflict by Non-State Actors in *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 98, 2008, 3, pp. 712-810.

BAYLIS, J., SMITH, S., OWENS, P., *The Globalization of World Politics: an introduction to international relations*, New York, Oxford University Press, 2008, 622 p.

BOUKHARS, A., “Understanding Somali Islamism” in *Terrorism Monitor*, 4, 2006, 10, pp. 3-6.

COLLINS, K., “Clans, pact, and politics in Central Asia” in *Journal of Democracy*, 13, 2002, 3, pp. 137-152.

COLLINS, K., “The logic of clan politics – Evidence from the Central Asian Trajectories” in *World Politics*, 56, 2004, 2, pp. 224-261.

DAGNE, T., “Africa and the War on Terrorism: The Case of Somalia” in *Mediterranean Quarterly*, 13, 2002, 4, pp.62-73.

EVERTS, S., *Shaping a credible EU foreign policy*, Londen, Center for European Reform, 2002, 66 p.

FARAH, S., QUINN, S., *Reshaping the Role of Civil Society in Somalia – Peacebuilding in a Collapsed State* gepresenteerd op International Studies Annual Conference in San Francisco – Verenigde Staten van Amerika, 26-29.03.2008, pp. 1-23.

GOLDSTEIN, J., *International Relations*, New York, Harper Collins College Publishers, 1996, 606 p.

GOLDSTEIN, J., *International Relations*, New York, Pearson Longman, 2005, 598 p.

GRIFFITHS, J., What is legal pluralism? in *Journal of Legal Pluralism*, 1986, 24, pp. 1-55.

GRIFFITHS, M., *The encyclopedia of international relations and global politics*, New York, Routledge, 2005, 911 p.

HEPNER, R. T., FREDRIKSSON, L., “Regional Politics, Human Rights, and US Policy in the Horn of Africa” in *Africa Policy Journal*, 3, 2007, pp. 1-27.

HIGGOT, R., UNDERHILL, G., BIELER, A., *Non-State Actors and Authority in the Global System*, London, Routledge, 2000, 301 p.

HILL, C. en SMITH, M., *International Relations and the European Union*, Oxford, Oxford University Press, 2005, 469 p.

HILL, C., “The EU’s capacity for conflict prevention” in *European Foreign Affairs Review*, 6, 2001, 3, pp. 315-333.

JACKSON, R., SORENSEN, G., *Introduction to International Relations: theories and approaches*, Oxford, Oxford University Press, 2003, 336 p.

JOSELIN, D., WALLACE, W., *Non-State Actors in World Politics*, Hampshire, Palgrave, 2001, 294 p.

KEUKELEIRE, S. en MACNAUGHTAN, J., *The Foreign Policy of the European Union*, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2008, 374 p.

KEUKELEIRE S., 'EU Core Groups - Specialization and division of labour in EU foreign policy'. Leuven: Institute for International and European Policy [Working paper]

KFIR, I., "Islamic Radicalism in East Africa: Is There a Cause for Concern?" in *Studies in Conflict and Terrorism*, 31, 2008, 9, pp. 829-855.

KOKO, S., "Whose responsibility to protect? Reflection on the dynamics of an 'abandoned disorder' in Somalia" in *African Security Review*, 16, 2007, 3, pp. 2-13.

LAPIDUS, I., "Between universalism and particularism: the historical bases of Muslim communal, national, and global identities" in *Global networks: A Journal of Transnational Affairs*, 1, 2001, 1, pp. 37-55.

LEWIS, I.M., "Visible and invisible differences: The Somali paradox" in *Journal of the International African Institute*, 74, 2004, 4, pp. 489-515.

LE SAGE, A., "Prospects for Al Itihad and Islamist radicalism in Somalia" in *Review of African Political Economy*, 27, 2001, 89, pp. 472-477.

MARCHAL, R., "La Somalie, nouvelle cible de justice illimitée?" in *Politique Africaine*, 84, 2001, pp. 147-162.

MENKHAUS, K., "Political Islam in Somalia" in *Middle East Policy*, 9, 2002, 1, pp. 109-123.

MENKHAUS, K., "The Somali Catastrophe: Bigger than the Horn—and Not Over Yet" in *Current History*, 106, 2007, 700, pp. 195-201.

LULING, V., “Come back Somalia? Questioning a collapsed state” in *Third World Quarterly*, 18, 1997, 2, pp. 287-302.

NZWILI, F., “Leadership Profile: Somalia’s Islamic Courts Union” in *Terrorism Focus*, 3, 2006, 23, pp. 5-6.

PRENDERGAST, J., THOMAS-JENSEN, C., “Blowing the Horn” in *Foreign Affairs*, 86, 2007, 2, pp. x.

REUS-SMIT, C., SNIDAL, D., *The Oxford Handbook of International Relations*, New York, Oxford University Press, 2008, 772 p.

RISSE-KAPPEN, T., *Bringing Transnational Relations Back In: Non-State Actors, Domestic Structures and International Institutions*, Cambridge, Cambridge University Press, 1997, 323 p.

SMITH, M., *Europe’s Foreign and Security Policy*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, 291 p.

SMITH, H., *European Foreign Policy – What it is and what it does*, London, Pluto Press, 2002, 299 p.

SMITH, K., *European Foreign Policy in a Changing World*, Cambridge, Polity press, 2003, 274 p.

SMITH, K., *European Foreign Policy in a Changing World – second edition*, Cambridge, Polity press, 2008, 331 p.

STETTER, S., *EU Foreign and Interior policies*, New York, Routledge, 2007, 238 p.

STEVENSON, J., “Risk and opportunities in Somalia” in *Survival*, 48, 2007, 2, pp. 5-20.

WATERS, H., *Evaluating Islam in Somalia: Building Civic Nationalism and State Security*, Paper gepresenteerd op International

Studies Association Annual Meeting in San Francisco – Verenigde Staten van Amerika, 26-29.03.2008, pp. 1-29.

Internetbronnen

BAXTER, Z., *Somalia and the Union of Islamic Courts: A Somali Response to State Collapse*, 2007. (17.11.2008, Clocks and Clouds, <http://www.clocksandclouds.org/archives.html>)

de WAAL, *Class and Power in a Stateless Somalia*, 2007. (11.11.2008, Social Science Research Council, <http://hornofafrica.ssrc.org/dewaal>)

GELOT, L., *Religion Confronts Westphalian International Relations Theory*, 2006. (13.02.2009, University of Wales Aberystwyth: <http://cadair.aber.ac.uk/dspace/handle/2160/405>)

GROSSE-KETTLER, S., *External actors in stateless Somalia*, 2008. (07.11.2008, Bonn International Centre for Conversion, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0C54E3B3-1E9C-BE1E-2C24-A6A8C7060233&lng=en&id=14400>)

MARCHAL, R., *Somalia : A New Front Against Terrorism*, 2007. (02.11.2008, Social Science Research Council, <http://hornofafrica.ssrc.org/marchal/index2.html>)

MENKHAUS, K., *Governance without Government in Somalia – Spoilers, State Building, and the Politics of Coping*, 2007. (26.03.2009, MIT Press Journals, <http://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/isec.2007.31.3.74>)

TERDMAN, M., *Somalia at War – Between Radical Islam and Tribal Politics*, 2008. (02.11.2008, Tel Aviv University, <http://www.tau.ac.il/humanities/abraham/publications/somalia.pdf>)

WAHLERT, M., *Non-State Actors and Assymetric Warfare: A New Paradigm for International Relations*, 2009. (24.3.2009, Wright State University: <http://drc.ohiolink.edu/handle/2374.OX/19733>)

International Crisis Group. *Somalia: To Move Beyond the Failed State*. 23 maart 2009 (15.12.2008, International Crisis Group: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=5836&l=1>)

International Crisis Group. *Somalia: The Tough Part Is Ahead*, 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4630&l=1>)

International Crisis Group. *Can the Somali Crisis be Contained?*, 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=4333&l=1>)

International Crisis Group. *Somalia: Continuation of War by Other Means?* 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3194&l=1>)

International Crisis Group. *Somalia's Islamists*, 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=3830&l=1>)

International Crisis Group. *Biting the Somali Bullet*, 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=2698&l=1>)

International Crisis Group. *Negotiating a Blueprint for Peace in Somalia*, 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1689&l=1>)

International Crisis Group. *Somalia: Countering Terrorism in a Failed State*, 23 maart 2009 (15.12.2008: <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1690&l=1>)

Combatting Terrorism Center West Point, *Al-Qaida's (Mis)Adventures in the Horn of Africa*, 24 maart 2009. (14.04.2009: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0C54E3B3-1E9C-BE1E-2C24-A6A8C7060233&lng=en&id=31690>)

EU Documenten

(zie:

<http://ue.eu.int/App/newsroom/loadbook.aspx?BID=71&LANG=1&cmsid=349>)

Commission of the European Communities. European Commission Strategy for the Implementation of Special Aid to Somalia (2002-2007). Brussels.

Commission of the European Communities. Strategy for Africa: An EU regional political partnership for peace, security and development in the Horn of Africa. Brussels: COM(2006)601 final.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 20.03.2006, Somalia-Council Conclusions, 7033/06 (Presse 68), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 12.06.2006, Somalia-Council Conclusions, 9946/06 (Presse 161), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 15.09.2006, Somalia-Council Conclusions, 712555/06 (Presse 241), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 12.02.2007, Somalia-Council Conclusions, 5463/07 (Presse 7), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 12.02.2007, Somalia Restrictive Measures, 6033/07 (Presse 17), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 12.02.2007, Somalia-Council Conclusions, 6039/07 (Presse 18), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 24-24.04.2007, Somalia-Council Conclusions, 8425/07 (Presse 80), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 14-15.05.2007, Somalia-Council Conclusions, 9471/07 REV I (Presse 103), Brussels.

Council of the European Union (General Affairs and External Relations), 10.12.2007, Somalia-Council Conclusions, 16326/07 (Presse 288) Provisional Version, Brussels.

Britse Parlementaire Debatten

(zie: <http://www.publications.parliament.uk/cgi-bin/search.pl>)

Vr. en Antw., 2006, 22 juni 2006, xx (Vr.nr. 2152W, CLAPISSON)

Vr. en Antw., 2006, 10 oktober 2006, xx (Vr.nr. 674W, TEATHER)

Vr. en Antw., 2006, 11 oktober 2006, xx (Vr.nr. 769W, CLAPISSON)

Vr. en Antw., 2006, 16 oktober 2006, xx (Vr.nr. 965W, DREW)

Vr. en Antw., 2006, 23 oktober 2006, xx (Vr.nr. 965W, ROSINDELL)

Vr. en Antw., 2006, 25 oktober 2006, xx (Vr.nr. 965W, ROSINDELL)

Vr. en Antw., 2006, 30 november 2006, xx (Vr.nr. 858W, HAGUE)

Vr. en Antw., 2006, 30 november 2006, xx (Vr.nr. 846, AVEBURY)

Vr. en Antw., 2006, 30 november 2006, xx (Vr.nr. 847, WHITAKER)

Vr. en Antw., 2006, 11 januari 2007, xx (Vr.nr. 681W, DREW)

Vr. en Antw., 2006, 31 januari 2007, xx (Vr.nr. 387W, MOORE)

Vr. en Antw., 2006, 15 mei 2007, xx (Vr.nr. 701W, HAGUE)

Vr. en Antw., 2006, 19 juni 2007, xx (Vr.nr. 1609W, CLIFTON-BROWN)

Bijlagen

1. Lijst afgenomen interviews

Permanente Vertegenwoordiging voor de EU van Zweden – Johan Ndisi - telefonisch - 4 mei 2009

Ministerie van Buitenlandse Zaken Zweden – Marika Fahlen - telefonisch - 5 mei 2009

Europese Commissie Directoraat-Generaal Ontwikkeling (DEV/E/2). Somalië desk officer – 15 april 2009

Delegatie van de Europese Commissie voor de Republiek van Kenia in Nairobi - telefonisch - 7 mei 2009

Delegatie van de Europese Commissie voor de Republiek van Kenia in Nairobi - Somalia operations management Speciale gezant - telefonisch - 8 mei 2009

Delegatie van de Europese Commissie voor de Republiek van Kenia in Nairobi - Medewerker technical assistance and support team- telefonisch – 7 mei 2009

Ambassade in Nairobi voor Somalië van Italië – Stefano Dejak - telefonisch - 4 mei 2009

2. Vragenlijst interview

De interviews werden geleid door een korte lijst algemene vragen betreffende het onderwerp met oog op onze onderzoeksvragen. Tijdens het interview kon ik doorvragen indien dit gewenst was. De geïnterviewden kregen zo veel ruimte om hun verhaal te vertellen.

Societal groups

Who do you consider as societal actors in Somalia?

Which are the most important players according to you?

Why are these important in your policy? Which perceptions and expectations do you have towards these players?

How are they integrated in your policy on the ground?

UIC

How did the (state) government describe the UIC? What kind of entity was the UIC according to your government?

What factors made (state) to come to this picture of the UIC? Have you discussed this with the partners in the EU Core Group on Somalia? Can you tell more about the Core Group cooperation? Did you also discuss this with the US, Arab League, IGAD?

Has the (state) government had bilateral contact with the leaders of the UIC?

What was the subject of the talks? What was the aim of these talks?

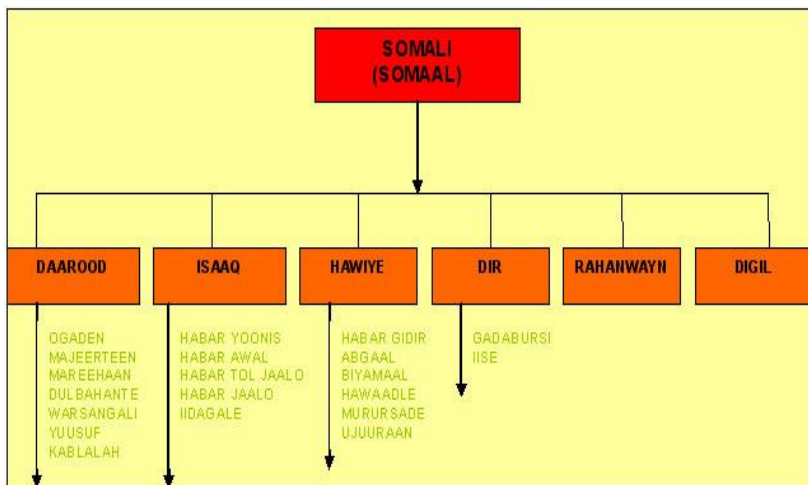
Which were the motivations to approach them (if this is the case)? What were the government's expectations for the future? Have you considered them to be a necessary and valuable partner to rebuild Somalia? Why (socioeconomic, political, judicial structures...)?

3. Kaart Somalië

Bron: United Nations, Department of Peacekeeping Operations

4. Vereenvoudigde weergave clans

Bron: Institute for Security Studies

